

Statens vegvesen

Trafikkskilt

Del 1 Fellesbestemmelser

NORMALER

Håndbok 050

Trafikkskilt

Tekniske bestemmelser og retningslinjer
for anvendelse og utforming (skiltnormal)

Del 1

Fellesbestemmelser

Håndbøker i Statens vegvesen

Dette er en håndbok i Statens vegvesens håndbokserie, en samling fortløpende publikasjoner som først og fremst er beregnet for bruk innen etaten.

Vegdirektoratet har hovedansvaret for utarbeidelse og ajourføring av håndbøkene.

Grafisk senter i Statens vegvesen har ansvaret for grafisk tilrettelegging og produksjon.

Denne håndboka finnes også på vegvesen.no

Statens vegvesens håndbøker utgis på to nivåer:

Nivå 1 - Gul farge på omslaget - omfatter forskrifter, normaler og retningslinjer godkjent av overordnet myndighet eller av Vegdirektoratet etter fullmakt.

Nivå 2 - Blå farge på omslaget - omfatter veiledninger, lærebøker og vegdata godkjent av den avdeling som har fått fullmakt til dette i Vegdirektoratet.

Trafikkskilt - Fellesbestemmelser

Nr. 050 Del 1 i Statens vegvesens håndbokserie

Ansvarlig avdeling: Veg- og trafikkavdelingen

Opplag:

Trykk: Vegdirektoratet, Trykkpartner as

ISBN 978-82-7207-622-0

Forord

Skiltnormalen inneholder tekniske bestemmelser og retningslinjer for anvendelse og utforming av offentlige trafikkskilt. Skiltnormalen fastsettes av Vegdirektoratet med hjemmel i skiltforskriften, og publiseres i Håndbok 050 i Statens vegvesens håndbokserie.

Bestemmelsene i skiltnormalen gjelder for all bruk av offentlige trafikkskilt, uavhengig av vegtype. Bestemmelsene skal følges av alle skiltmyndigheter, også kommunene og politiet.

Forskjellen mellom krav og anbefalinger, og hvem som har fraviksmyndighet, framgår av tabellen nedenfor. Før rette myndighet godtar å fravike kravene, skal konsekvensene vurderes.

Verb	Betydning	Fravik
Skal (eller tilsvarende formulering)	Krav	Bare Vegdirektoratet kan fravike krav. Søknad sendes direktoratet, og direktoratet skal begrunne avgjørelsen. Følgende krav/forhold kan ikke fravikes: <ul style="list-style-type: none"> • Bestemmelser som følger direkte av lov eller forskrift • Forhold som er av en slik karakter at de åpenbart ikke skal være gjenstand for diskusjon
Bør (eller tilsvarende formulering)	Anbefaling	Regionvegsjefen eller den som gis fullmakt kan godkjenne fravik. Dette gjelder også hvis politiet eller kommunene ønsker fravik. Fraviket skal begrunnes og Vegdirektoratet skal ha melding med mulighet for å omstøte avgjørelsen innen 3 uker fra saken er mottatt i direktoratet (6 uker i perioden 1. juni - 31. august).
Kan	Oppfordring	Kan fravikes av den som har myndighet til å godkjenne skiltplan eller skiltsøknad. Krever ikke at Vegdirektoratet blir informert.

Som grunnlag for senere revisjoner er det ønskelig at erfaringer og opplysninger av betydning for normalen, inklusive forslag til endringer, fortløpende sendes Vegdirektoratet.

Håndbok 050 Trafikkskilt er delt opp i følgende deler:

Del 1: Fellesbestemmelser

Del 2: Fareskilt, markeringsskilt, vikeplikt- og forkjørsskilt

Del 3: Forbudsskilt, påbudsskilt, opplysningsskilt og skilt med trafikksikkerhetsinformasjon

Del 4a: Vegvisningsskilt: Planlegging og anvendelse

Del 4b: Vegvisningsskilt: Detaljert utforming

Del 5: Serviceskilt og virksomhetsvisning

Dette er Del 1 av Håndbok 050. Denne delen av skiltnormalen inneholder bestemmelser og retningslinjer som er felles for alle eller flere av de enkelte skilt og skiltgrupper som er behandlet i de andre delene av Håndbok 050.

Normalen er utarbeidet i samsvar med ny skiltforskrift fastsatt av Samferdselsdepartementet 7. oktober 2005. Forskriften trådte i kraft 1. juni 2006.

Statens vegvesen Vegdirektoratet
Mai 2009

Innhold

Forord	3
Innhold	5
Figurliste	6
1-0 Generelt	7
1-1 Regelverk og administrasjon	9
1-1.1 Internasjonale avtaler	9
1-1.2 Vegtrafikkloven, skiltforskriften og skiltnormalen	9
1-1.3 Andre forskrifter og normaler m.m.	13
1-1.4 Skiltmyndigheter	14
1-1.5 Skiltvedtak	21
1-1.6 Klageadgang for skiltvedtak – klagebehandling	24
1-1.7 Vedtaks- og skiltregister	26
1-1.8 Skiltutgifter	27
1-1.9 Trafikkskilting for private veger	29
1-1.10 Skilting for arrangementer	31
1-2 Anvendelse	35
1-2.0 Generelt	35
1-2.1 Grunnleggende krav og prinsipper	35
1-2.2 Målform for tekstbudskap og skrivemåte for stedsnavn	37
1-2.3 Underskilt	39
1-2.4 Variable trafikkskilt	40
1-2.5 Oppmerksomhetssignal	42
1-2.6 Midlertidig oppheving av skilt	43
1-3 Plassering	45
1-3.0 Generelt	45
1-3.1 Krav til sikt og lesbarhet	46
1-3.2 Skiltkombinasjoner	47
1-3.3 Plassering i forhold til kjørebanelen	51
1-4 Størrelse og utforming	57
1-4.0 Generelt	57
1-4.1 Størrelse	57
1-4.2 Utforming	59
1-4.3 Utforming av variable trafikkskilt	61
Vedlegg 1 Beregning av leseavstand og nødvendig teksthøyde	63
Vedlegg 2 Trafikkalfabetet	67
Vedlegg 3 Skiltoversikt	83

Figurliste

Figur 1-1.1	Myndighet til å fravike skiltnormalens bestemmelser	12
Figur 1-1.2	Oversikt over skiltmyndigheter	15
Figur 1-1.3	Private skilt – eksempler	31
Figur 1-1.4	Skilting for arrangementer – eksempel	33
Figur 1-2.1	Tospråklige tekstschild – eksempler	38
Figur 1-2.2	Flerspråklige vegvisningsschild – eksempler	39
Figur 1-2.3	Midlertidig oppheving av skilt – eksempler	43
Figur 1-3.1	Krav til fri sikt fram mot trafikkschild	46
Figur 1-3.2	Skiltkombinasjoner – eksempler	50
Figur 1-3.3	Område for ”optimal” sideplassering av trafikkschild	52
Figur 1-3.4	Avstand fra skulderkant til trafikkschild	52
Figur 1-3.5	Normal høyde over kjørebanelen for sideplasserte trafikkschild	54
Figur 1-4.1	Anvendelse av ulike størrelser på trekantede og sirkelformede trafikkschild	58
Figur 1-4.2	Standard utforming av border på skilt med varierende utforming	61
Vedlegg 1:		
Figur V1.1	Sammensetning av største leseavstand for skilttekst	63
Figur V1.2	Lesetid for ulike antall stavelser	64
Figur V1.3	Nødvendig teksthøyde ved ulike leseavstander	65
Figur V1.4	Teksthøyde ved forskjellige fartsnivå, antall stavelser og skiltavstander	66
Vedlegg 2:		
Figur V2.1a-c	Trafikkalfabetet	68 - 70
Figur V2.2	Bredde av bokstaver og tall	71
Figur V2.3a-j	Avstander mellom bokstaver eller tall	72 - 81

1-0 Generelt

De etterfølgende tekniske bestemmelser og retningslinjer gjelder anvendelse, utforming og plassering av offentlige trafikkskilt som fastsatt i Forskrift om offentlige trafikkskilt, vegoppmerking, trafikklyssignaler og anvisninger (skiltforskriften).

Skiltforskriften § 1 Innledende bestemmelser

1. Offentlige trafikkskilt, vegoppmerkinger og trafikklyssignaler er de skilt, oppmerkinger og signaler som fremgår av denne forskrift, med utforming, farge og betydning som fastsatt her.
2. Det er forbudt å feste til skilt eller til annen offentlig trafikk kontrollinnretning noe som ikke gjelder skiltets eller innretningens formål.
3. Definisjonene i trafikreglene og i forskriftene om tekniske krav til kjøretøy gjelder for denne forskrift dersom ikke annet er uttrykkelig fastsatt. Det samme gjelder bestemmelsene i trafikreglene om hvem som regnes som kjørende og gående.
4. Denne forskrift gjelder så langt den passer også for fører av sporvogn.

Skiltforskriften § 2 Gyldighet, virkeområde m.m.

1. Offentlig trafikkskilt, vegoppmerking og trafikklyssignal er gyldig bare når de er plassert etter vedtak av vedkommende myndighet. Offentlig trafikkskilt gjelder etter sitt innhold fra det øyeblikk det er satt opp og avdekket.
2. Offentlig trafikkskilt, vegoppmerking og trafikklyssignal gjelder for vegen i den tillatte kjøretretning og for den trafikantergruppe som de retter seg mot. Dersom det er flere kjørefelt i kjøretretningen og offentlig trafikkskilt er plassert over midten av et kjørefelt, gjelder skiltet bare for vedkommende felt. Unntak fra bestemmelsene i nummeret her kan være fastsatt for enkelte skilt eller skiltgrupper.
3. Offentlig trafikkskilt kan være utført slik at skiltet kan veksle mellom to eller flere forskjellige symboler eller tekster. I slike tilfeller kan utforming og farge avvike fra det som er angitt i denne forskrift.

Trafikkskiltene er en viktig del av det systemet som informerer, varsler, leder og styrer trafikantene i veg- og trafikksystemet. God og riktig utført skilting er en forutsetning for sikker og effektiv avvikling av vegtrafikken. For å kunne fylle sin oppgave, må trafikkskiltingen være utført på en ensartet og konsekvent måte over hele landet, i samsvar med internasjonale avtaler, nasjonalt regelverk, trafikktekniske grunnregler og god praksis.

Lovgrunnlaget for trafikkskiltingen er gitt i vegtrafikkloven og skiltforskriften. Den praktiske og detaljerte anvendelse og utforming av trafikkskiltene er fastlagt ved tekniske

bestemmelser og retningslinjer gitt i skiltnormalen. Det er de enkelte skiltmyndigheters ansvar å sørge for at trafikkskiltingen utføres innen de rammer og bestemmelser dette regelverket setter.

Skilt som ikke er definert i regelverket, er ikke offentlige trafikkskilt og kan ikke håndheves etter vegtrafikkloven. Trafikantene har ingen lovpålagt plikt til å kjenne betydningen av slike skilt.

1-1 Regelverk og administrasjon

1-1.1 Internasjonale avtaler

Formålet med internasjonale avtaler er å lette den internasjonale vegtrafikken og fremme trafikksikkerheten ved mest mulig ensartede trafikkskilt, vegoppmerkinger og trafikksignaler. De gjeldende avtaler er:

- Konvensjon om vegtrafikkskilt og signaler, Wien 1968 (Wien-konvensjonen)
- Avtale om vegtrafikkskilt og signaler, Genève 1971 (Europa-avtalen)
- Protokoll om vegoppmerking, Genève 1973 (Oppmerkingsprotokollen)
- Europeisk avtale om internasjonale hovedtrafikkårer, Genève 1975 (Europavegavtalen)

Avtalene administreres av FNs økonomiske kommisjon for Europa (ECE). Hensynet til avtalene ved utformingen og anvendelsen av vårt skiltsystem ivaretas av Samferdselsdepartementet og Vegdirektoratet gjennom forskrifter og normalbestemmelser.

1-1.2 Vegtrafikkloven, skiltforskriften og skiltnormalen

Anvendelse og administrasjon av offentlige trafikkskilt krever kjennskap til en rekke lover, forskrifter og bestemmelser. Det regelverk som direkte angår trafikkskiltingen, er gitt i *vegtrafikkloven, skiltforskriften og skiltnormalen*.

Vegtrafikkloven

Lovhjemmelen for regulering av vegtrafikken med offentlige trafikkskilt, trafikksignaler og vegoppmerking er gitt i *vegtrafikkloven* § 5:

Enhver skal være oppmerksom på offentlig trafikkskilt, signal og oppmerking og skal rette seg etter de forbud og påbud som gis på denne måte.

Departementet gir regler om offentlige trafikkskilt, signaler og oppmerking, herunder om hvilke myndigheter som kan treffe vedtak om oppsetting og oppmerking. Myndighet til å treffe vedtak om oppsetting og oppmerking kan også delegeres til kommuner.

Vedkommende myndighet har på privat og offentlig eiendom rett til å sette opp offentlig trafikkskilt, signal, utstyr for kontroll av trafikk og feste for slike innretninger og til å foreta oppmerking. For skade og ulempe voldt ved slike tiltak ytes erstatning fastsatt ved skjønn. For så vidt gjelder offentlig veg, dekkes utgifter ved tiltakene som vegutgifter etter reglene i veglova, men er et tiltak truffet av hensyn til noen bestemt persons interesse, kan han pålegges å erstatte utgiftene helt eller delvis etter regler gitt av departementet. For private vegers vedkommende kan departementet gi regler om hvem som skal bære utgiftene.

Offentlig trafikkskilt, signal eller oppmerking må ikke brukes på eller ved veg uten tillatelse av vedkommende myndighet. Det samme gjelder skilt, signal eller oppmerking som kan forveksles med offentlige. Dersom det uten tillatelse er satt opp skilt eller signal eller foretatt oppmerking, kan dette fjernes eller kreves fjernet av myndigheten.

Det er forbudt å endre, fjerne eller skade offentlig trafikkskilt, signal, utstyr til kontroll av trafikk, oppmerking eller innretning for vegsperring.

Skiltforskriften

I vegtrafikkloven § 5 annet ledd er departementet gitt fullmakt til å fastsette regler om offentlige trafikkanordninger og om hvilke myndigheter som kan anvende disse. Slike regler er fastsatt av Samferdselsdepartementet i *forskrift om offentlige trafikkskilt, vegoppmerking, trafikksignaler og anvisninger (skiltforskriften) av 7. oktober 2005*.

Skiltforskriften definerer hva som er offentlige trafikkskilt, vegoppmerking og trafikksignaler. Forskriften fastsetter trafikkanordningenes form, farge og betydning, og gir generelle regler for anvendelse og plassering. Forskriften fastsetter også hvilke myndigheter som kan treffe vedtak om offentlige trafikkskilt, vegoppmerking og signaler, og gir en rekke administrative bestemmelser om blant annet overprøving av vedtak, dekning av utgifter m.m. Skiltforskriften retter seg altså både til trafikantene og til de myndighetene som kan anvende disse trafikkanordningene.

Skiltnormalen

For den praktiske utføring av skilting, oppmerking og signalregulering gis det mange muligheter innenfor skiltforskriftens rammer. Forskriften alene sikrer ikke den ensartede og konsekvente utforming og bruk av trafikkanordningene som er nødvendig for at de skal fungere tilfredsstillende. I forskriften § 35 er derfor Vegdirektoratet gitt fullmakt til å fastsette mer detaljerte bestemmelser og retningslinjer:

Nærmere tekniske bestemmelser og retningslinjer (normaler) for anvendelse, utforming, størrelse og plassering av offentlige trafikkskilt, trafikksignaler og vegoppmerking, gis av Vegdirektoratet. Slike bestemmelser anses ikke som forskrift etter forvaltningsloven. Bestemmelsene er bindende for vedtaksmyndighetene.

Normalene retter seg til vedtaksmyndighetene, og har ikke rettsvirkning for trafikantene.

Skiltnormalens mulighet til å sikre ensartet og konsekvent anvendelse og utforming av trafikkskiltene er avhengig av at normalbestemmelsene blir fulgt av de ansvarlige myndighetene. Skiltforskriften § 35 fastsetter derfor at bestemmelsene i skiltnormalen er bindende for skiltmyndighetene. Dette gjelder alle skiltmyndighetene (se kapittel 1-1.4).

Skiltnormalens status som bindende bestemmelser innebærer at skiltmyndighetene skal følge de anvisninger som gis i normalen, og at Vegdirektoratet som overordnet forvaltningsorgan kan gi de lokale skiltmyndigheter pålegg om å bringe feilaktig skilting i overensstemmelse med normalen.

Unntak fra skiltforskriften og skiltnormalen

Skiltforskriften

Skiltforskriftens bestemmelser er ufravikelige for skiltmyndighetene. Skilting i strid med forskriften er ugyldig og kan ikke håndheves overfor trafikantene. Eksempler på dette er manglende eller ufullstendige skiltvedtak, og feilaktig skiltbruk, skiltutforming eller skiltplassering i forhold til forskriftens bestemmelser.

Skiltforskriften § 46 gir likevel Vegdirektoratet hjemmel til å gjøre unntak fra forskriften. Formålet med denne bestemmelsen er å gi mulighet for å drive forsøksvirksomhet, og å kunne ta i bruk nye eller endrede skilt som følge av utviklingen i vegtrafikken når det er nødvendig eller ønskelig å gjøre dette før en forskriftsendring kan gjennomføres.

Skiltnormalen

Bestemmelsene i skiltnormalen gjelder for all bruk av offentlige trafikkskilt, uavhengig av hvem som er vegholder.

Bestemmelsene skal følges av alle skiltmyndigheter – Statens vegvesen, politiet og kommunene (jf. skiltforskriften § 35). Selv om det i praksis må utøves noe skjønn, skal dette skje innen de rammer og begrensninger som settes av normalen. Mindre avvik fra normalbestemmelsene gjør ikke nødvendigvis skiltingen ugyldig, men bidrar til at den blir uensartet, uoversiktlig og vanskeligere å forstå og oppfatte.

Skiltnormalen inneholder både krav og anbefalinger. Forskjellen mellom krav og anbefalinger, og hvem som har myndighet til å fravike disse, framgår av figur 1-1.1.

Dersom det i spesielle tilfeller er nødvendig eller ønskelig å søke løsninger utenfor skiltnormalens bestemmelser, skal dette tas opp med den som har fraviksmyndighet. Bare på denne måten kan vi sikre at trafikantene møter like og gjenkjennelige løsninger på like problemer i alle deler av landet.

Verb	Betydning	Fravik
Skal (eller tilsvarende formulering)	Krav	Bare Vegdirektoratet kan fravike krav. Søknad sendes direktoratet, og direktoratet skal begrunne avgjørelsen. Følgende krav/forhold kan ikke fravikes: <ul style="list-style-type: none"> • Bestemmelser som følger direkte av lov eller forskrift • Forhold som er av en slik karakter at de åpenbart ikke skal være gjenstand for diskusjon
Bør (eller tilsvarende formulering)	Anbefaling	Regionvegsjefen eller den som gis fullmakt kan godkjenne fravik. Dette gjelder også hvis politiet eller kommunene ønsker fravik. Fraviket skal begrunnes og Vegdirektoratet skal ha melding med mulighet for å omstøte avgjørelsen innen 3 uker fra saken er mottatt i direktoratet (6 uker i perioden 1. juni - 31. august).
Kan	Oppfordring	Kan fravikes av den som har myndighet til å godkjenne skiltplan eller skiltsøknad. Krever ikke at Vegdirektoratet blir informert.

Figur 1-1.1 Myndighet til å fravike skiltnormalens bestemmelser

Søknad om unntak

Søknad om unntak fra skiltforskriften skal fremmes for Vegdirektoratet. Søknad om unntak fra skiltnormalen skal fremmes for den myndighet som er angitt i figur 1-1.1.

Søknader krever grundig saksforberedelse, og skal inneholde:

- beskrivelse av problemet som skal løses
- begrunnelse for at dette ikke kan skje innen forskriftens eller normalens bestemmelser
- gjennomarbeidet forslag til løsning
- opplegg for effektundersøkelse (i tilfelle forsøksvirksomhet).

Før rette myndighet godtar å fravike krav, skal konsekvensene vurderes.

1-1.3 Andre forskrifter og normaler m.m.

Forskrifter

Ved siden av skiltforskriften er følgende forskrifter til vegtrafikkloven viktige for trafikk-skiltingen:

- Forskrift om gående og kjørende trafikk (trafikkregler)
- Forskrift om offentlig parkeringsregulering og parkeringsgebyr
- Forskrift om parkering for forflytningshemmede
- Forskrift om krav til kjøretøy
- Forskrift om bruk av kjøretøy

Trafikkreglene angir definisjoner som også gjelder for skiltforskriften, og en rekke trafikk-skilt regulerer trafikken ved å iverksette bestemmelser som er gitt i trafikkreglene. Detaljerte kommentarer til de enkelte paragrafer i trafikkreglene er gitt i Håndbok 060 Trafikkreglene.

Normaler og retningslinjer

Ved siden av skiltnormalen har Vegdirektoratet gitt følgende tekniske bestemmelser og retningslinjer (normaler) med hjemmel i skiltforskriften:

- Håndbok 048 Trafikksignalanlegg (Signalnormalen)
- Håndbok 049 Vegoppmerking (Oppmerkingsnormalen)
- Håndbok 051 Arbeidsvarsling

Tekniske krav til trafikkskiltene og til andre trafikkanordninger er gitt i:

- Håndbok 062 Trafikksikkerhetsutstyr.

Retningslinjer om skilting er også gitt i:

- Håndbok 053 Bruk av variable trafikkskilt
- Håndbok 021 Vegtunneler

- NA-rundskriv 01/16 Kriterier for fartsgrenser utenfor tettbygd strøk
- NA-rundskriv 05/17 Kriterier for fartsgrenser i byer og tettsteder
- NA-rundskriv 05/7 Retningslinjer for bruk av fartsmålingstavler

Veiledning om skilting er gitt i:

- Håndbok 046 Planlegging og oppsetting av trafikkskilt
- Håndbok 233 Sykkelhåndboka
- Håndbok 240 Bomstasjoner
- Håndbok 270 Gangfeltkriterier

1-1.4 Skiltmyndigheter

Skiltmyndighetene er de myndigheter som har hjemmel til å sette opp og ta ned offentlige trafikkskilt. Skiltmyndigheten er fastsatt i skiltforskriften med hjemmel i vegtrafikkloven § 5.

En oversikt over skiltmyndighetene er vist i figur 1-1.2. Skiltforskriftens bestemmelser om skiltmyndighet er gjengitt i den etterfølgende teksten.

Skilt	Skiltforskriften	Vegkategori	Skiltmyndighet
Fareskilt (100-156)	§ 29 nr. 1	Riksveg Fylkesveg Kommunal veg Privat veg	Regionvegkontoret Regionvegkontoret Kommunen Regionvegkontoret
Vikeplikt- og forkjørsskilt (202-214)	§ 27 nr. 1	Alle veger	Regionvegkontoret
Forbudsskilt 362-368 Fartsgrense lavere enn de generelle, jf vegtr.loven. § 6	§ 26 nr. 1	Riksveg Fylkesveg Kommunal veg Privat veg	Regionvegkontoret Regionvegkontoret Kommunen ¹⁾ Regionvegkontoret
Forbudsskilt 362-364 Fartsgrense høyere enn de generelle, jf vegtr.loven § 6	§ 26 nr. 1	Alle veger	Vegdirektoratet
Forbudsskilt 308	§ 27 nr. 2	Alle veger	Vegdirektoratet
Øvrige forbudsskilt (302-306, 310-337, 370-378) Påbudsskilt (402-406)	§ 28 nr. 1	Alle veger	Politiet ²⁾³⁾ Regionvegkontoret ³⁾
Opplysningsskilt 502-505	§ 27 nr. 2	Alle veger	Vegdirektoratet
Opplysningsskilt 508-514, 518-522, 526, 548-550, 552	§ 28 nr. 1	Alle veger	Politiet ²⁾³⁾ Regionvegkontoret ³⁾
Opplysningsskilt 516, 524, 527-542, 556-560	§ 28 nr. 2 § 29 nr. 1	Riksveg Fylkesveg Kommunal veg Privat veg	Regionvegkontoret Regionvegkontoret Kommunen Regionvegkontoret
Skilt med trafiksikkerhetsinformasjon (590)	§ 29 nr. 3	Alle veger	Vegdirektoratet
Serviceskilt (601-650) Vegvisningsskilt (701-792) Markeringsskilt (902-942)	§ 29 nr. 1	Riksveg Fylkesveg Kommunal veg Privat veg	Regionvegkontoret Regionvegkontoret Kommunen Regionvegkontoret
Underskilt (802-834)			Samme som for hovedskiltet

1) Regionvegkontoret dersom sone også omfatter annen veg enn kommunal veg (§ 26 nr. 1).

2) I Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Tromsø og Drammen kommuner (§ 28 nr. 1).

3) For kommunal veg kan vedtaksmyndigheten helt eller delvis delegeres til kommune med god trafikkteknisk kompetanse (§ 28 nr. 1).

Figur 1-1.2 Oversikt over skiltmyndigheter

Skiltforskriften § 2 nr. 1:

Offentlig trafikkskilt, vegoppmerking og trafikksignal er gyldig bare når de er plassert etter vedtak av vedkommende myndighet. Offentlig trafikkskilt gjelder etter sitt innhold fra det øyeblikk det er satt opp og avdekket.

Myndighet for fartsgrenser og tettbygd strøk

Skiltforskriften § 26:

1. *For bestemt vegstrekning kan Vegdirektoratet treffe vedtak om høyere fartsgrense enn det som følger av vegtrafikkloven § 6 annet ledd.*

For bestemt vegstrekning eller sone kan det treffes vedtak om lavere fartsgrense enn det som følger av vegtrafikkloven § 6 annet ledd. Slikt vedtak treffes for riksveg, fylkesveg og privat veg av regionvegkontoret og for kommunal veg av kommunen. Dersom en sone også omfatter annen veg enn kommunal veg, treffes vedtaket av regionvegkontoret.

Før vedtak treffes etter første eller annet ledd, skal politiet få uttale seg. Før regionvegkontoret treffer vedtak, skal også kommunen få uttale seg.

Ved arbeid på offentlig veg kan det treffes midlertidig vedtak om en lavere fartsgrense etter kapittel 14 i denne forskrift. For privat veg treffes slikt vedtak av regionvegkontoret. For veier hvor kommunen har fått delegert vedlikeholdsansvar etter vegloven treffes slikt vedtak av kommunen.

2. *Regionvegkontoret kan treffe vedtak om et område skal anses som tettbygd strøk etter vegtrafikkloven § 6 annet ledd og fastsette grensen for det tettbygde strøket. Før regionvegkontoret treffer slikt vedtak, skal politiet og kommunen få uttale seg. Omfatter området bare kommunale veier, treffes slikt vedtak av kommunen etter at regionvegkontoret og politiet har fått uttale seg.*
3. *Utforming og bruk av skilt 590 Trafikksikkerhetsinformasjon skal godkjennes av Vegdirektoratet før det treffes vedtak om å sette opp skiltet.*

Bestemmelsene i § 26 gjelder myndighet for skiltene 362 "Fartsgrense", 364 "Slutt på særskilt fartsgrense", 366 "Fartsgrensesone" og 368 "Slutt på fartsgrensesone".

Paragrafen gir regler om hvem som skal få uttale seg før det treffes vedtak. Det kan settes en rimelig frist for uttalelse. Vedtak kan da treffes selv om uttalelse ikke foreligger ved fristens utløp.

Vedtak om særskilt fartsgrense etter nr. 1 annet ledd er samtidig skiltvedtak, for skiltene 362 og 364 dersom vedtaket gjelder bestemt vegstrekning, og for skiltene 366 og 368 dersom vedtaket gjelder sone.

Kriterier for fastsetting av særskilte fartsgrenser er gitt av Vegdirektoratet i :

- NA-rundskriv nr. 01/16 av 4. juli 2001 for fartsgrenser utenfor tettbygd strøk,
- NA-rundskriv nr. 05/17 av 19. sept. 2005 for fartsgrenser i byer og tettsteder.

Vedtak om særskilt fartsgrense etter nr. 1 annet ledd og om tettbygd strøk etter nr. 2 kan overprøves av Vegdirektoratet, se kapittel 1-1.6.

Myndighet for vikeplikt- og forkjørsskilt, motorveg, motortrafikkveg og forbud mot transport av farlig gods

Skiltforskriften § 27:

1. *Regionvegkontoret kan treffe vedtak om å sette opp eller å ta ned skilt 202 "Vikeplikt", 204 "Stopp", 206 "Forkjørsvveg", 208 "Slutt på forkjørsvveg", 210 "Forkjørskryss", 212 "Vikeplikt overfor møtende kjørende" og 214 "Møtende kjørende har vikeplikt". Før vedtak treffes, skal politiet og kommunen få uttale seg.*
2. *Vegdirektoratet kan treffe vedtak om å sette opp eller å ta ned skilt 502 "Motorveg", 503 "Motortrafikkveg", 504 "Slutt på motorveg" og 505 "Slutt på motortrafikkveg" samt skilt 308 "Forbudt for transport av farlig gods".*

I forhold til tidligere bestemmelser er myndigheten for vikeplikt- og forkjørreguleringer overført fra Vegdirektoratet til regionvegkontorene. Det tidligere delegeringsvedtak (rundskriv nr. 26/82 Plan av 15. mars 1982) er derved bortfalt.

Myndigheten for etablering av motorveger og motortrafikkveger ligger i Vegdirektoratet som tidligere, men kan ikke lenger delegeres.

Paragrafen gir regler om hvem som skal få uttale seg før det treffes vedtak. Det kan settes en rimelig frist for uttalelse. Vedtak kan da treffes selv om uttalelse ikke foreligger ved fristens utløp.

Vedtak om vikeplikt- og forkjørreguleringer etter nr. 1 kan overprøves av Vegdirektoratet, se kapittel 1-1.6.

Myndighet for trafikkregulerende skilt

Skiltforskriften § 28:

1. For offentlig og privat veg i kommunene Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Tromsø og Drammen kan politiet treffe vedtak om å sette opp eller ta ned

- a) forbudsskilt og påbudsskilt unntatt skilt som omfattes av bestemmelsene i § 26 og § 27,
- b) skiltene 508 "Kollektiofelt", 509 "Sambruksfelt", 510 "Slutt på kollektiofelt", 511 "Slutt på sambruksfelt", 512 "Holdeplass for buss", 513 "Holdeplass for sporvogn", 514 "Holdeplass for drosje", 518 "Gangveg", 520 "Sykkelveg", 521 "Sykkelfelt", 522 "Gang- og sykkelveg", 526 "Envegskjøring", 548 "Gågate", 550 "Slutt på gågate" og 552 "Parkering", og
- c) eventuelle underskilt til disse.

Utenfor de områdene som er nevnt i første ledd treffes slikt vedtak av regionvegkontoret.

For kommunene Bærum, Stavanger og Steinkjer gjelder inntil videre midlertidig forskrift 12. januar 1996 nr. 38 om vedtekter vedrørende fartsgrenser og myndighet for skilt, Bærum, Stavanger og Steinkjer kommuner, Akershus, Rogaland og Nord-Trøndelag, med henvisninger til forskrift 17. februar 1994 nr. 262, forskrift 17. februar 1994 nr. 263 og forskrift 17. februar 1994 nr. 264 omhandlende de samme kommuner.

For Drammen kommune gjelder til 31. desember 2007 forskrift 18. desember 2003 nr. 1827 om vedtekter vedrørende forsøk med kommunal oppgavedifferensiering innen vegloven og vegtrafikkloven med tilhørende forskrifter i Drammen kommune, Buskerud.

For kommunal veg kan vedtaksmyndigheten helt eller delvis delegeres til kommune med god trafikkteknisk kompetanse.

Politiet kan i særlige tilfeller for en enkelt gang gi dispensasjon fra bestemmelsene i skilt 306.1 "Forbudt for motorvogn" eller 548 "Gågate" for bestemt motorvogn. Skiltmyndigheten kan gi dispensasjon til forflytningshemmet fra parkeringsforbud som følger av skilt 372 "Parkering forbudt", 552 "Parkering" eller 376 "Parkeringssone".

Myndighet som nevnt i forskrift 25. januar 1990 nr. 92 om bruk av kjøretøy § 5-11 nr. 1 og 2 kan gi dispensasjon fra forbudsskilt 314 "Høydegrense".

For riksveg, fylkesveg og privat veg kan regionvegkontoret treffe vedtak om å sette opp eller å ta ned skiltene 516 "Gangfelt", 524 "Møteplass", 528 "Valgfritt kjørefelt", 530 "Sammen-

fletting", 531 "Felt for fartsøkning", 532 "Kjørefelt slutter", 534 "Kjørefelt begynner", 536 "Påkjøring fortsetter i eget kjørefelt", 538 "Kjørefeltinndeling", 539 "Endret kjøremønster", 540 "Gatetun", 542 "Slutt på gatetun" og 560 "Opplysningstavle". For kommunal veg kan kommunen treffe slikt vedtak.

3. *Dersom vedtak etter nr. 1 eller nr. 2 er av særlig stor betydning eller i særlig grad berører kommunale interesser, skal kommunen få uttale seg før vedtak treffes. Tilsvarende skal ansvarlig for privat veg få uttale seg dersom vedtaket vil gjelde for den private vegen.*

Før politiet treffer vedtak etter nr. 1 for riksveg eller fylkesveg, skal regionvegkontoret få uttale seg. Før politiet eller regionvegkontoret treffer vedtak etter nr. 1 for kommunal veg, skal kommunen få uttale seg. Før regionvegkontoret treffer vedtak etter nr. 1 eller nr. 2, skal politiet få uttale seg. Før kommunen treffer vedtak, skal regionvegkontoret og politiet få uttale seg.

Unntatt fra høring som nevnt i dette nummer, er skiltene 324 "Stopp for angitt formål", 326 "Stopp for toll", 406 "Påbudt rundkjøring", 518 "Gangveg", 520 "Sykkelveg", 521 "Sykkelfelt", 522 "Gang- og sykkelveg", 524 "Møteplass", 528 "Valgfritt kjørefelt", 530 "Sammenfletting", 531 "Felt for fartsøkning", 532 "Kjørefelt slutter", 534 "Kjørefelt begynner", 536 "Påkjøring fortsetter i eget kjørefelt", 538 "Kjørefeltinndeling", 539 "Endret kjøremønster" og 560 "Opplysningstavle". Høring kreves heller ikke for skiltene 312 "Breddegrense", 314 "Høydegrense", 316 "Lengdegrense", 318 "Totalvektgrense", 320 "Aksellastgrense", 322 "Boggilastgrense", 402 "Påbudt kjøreretning" eller 404 "Påbudt kjørefelt" når reguleringen er en følge av rent tekniske forhold ved vegen.

Det kan treffes midlertidig vedtak for et tidsrom av inntil tre måneder uten at det er innhentet uttalelser som nevnt i nummeret her.

Politiet kan regulere vegtrafikken med skilt i samsvar med vegtrafikkloven § 9. Vedkommende myndighet kan regulere vegtrafikken med skilt i samsvar med vegtrafikkloven § 7 annet ledd. For veger hvor kommunen har fått delegert vedlikeholdsansvar etter vegloven, har kommunen denne myndighet.

Paragrafen gir minimumsregler for hvem som skal få uttale seg før det treffes vedtak. I tillegg gjelder forvaltningslovens regler dersom en part blir spesielt rammet av en regulering. Det kan settes en rimelig frist for uttalelse. Vedtak kan da treffes selv om uttalelse ikke foreligger ved fristens utløp.

I nr 3 tredje ledd er det gitt unntak fra høringsplikten for enkelte regulerende skilt hvor reguleringen er en følge av rent tekniske forhold, og for enkelte opplysningsskilt som ikke har regulerende karakter.

Vedtak etter § 28 kan overprøves av Vegdirektoratet, se kapittel 1-1.6.

Dispensasjonsadgang

Sjette ledd i § 28 nr. 1 innfører dispensasjonsadgang for skiltene 306.1 "Forbudt for motorvogn" og 548 "Gågate". Dispensasjon må gis for hver enkelt gang for hvert enkelt kjøretøy. Det kan ikke gis generelle dispensasjoner.

Samme ledd medfører at skiltmyndigheten kan gi dispensasjon til forflytningshemmede fra skiltene 372, 376 og 552.

Siste ledd i § 28 nr. 1 innfører dispensasjonsadgang for skilt 314 "Høydegrens". Formålet med bestemmelsen er å gi mulighet for enkeltransporter til å komme fram, f. eks. ved å kjøre sentrisk gjennom tunnel. Det skal ikke gis generelle dispensasjoner. Dispensasjonsmyndigheten skal sette de vilkår som er nødvendige for sikker gjennomføring av transporten.

Det er ikke anledning til å gi dispensasjon fra andre skilt enn dem som er nevnt ovenfor.

Myndighet for andre offentlige trafikkskilt

Skiltforskriften § 29

1. *Regionvegkontoret kan treffe vedtak om å sette opp eller ta ned andre offentlige trafikkskilt enn dem som omfattes av bestemmelsene i § 26 - § 28 for riksveg, fylkesveg og privat veg. Kommunen har slik myndighet for kommunal veg. Regionvegkontorets vedtak kan likevel om nødvendig også gjelde skilting på kommunal veg, der som skiltene på riksveg, fylkesveg eller privat veg må suppleres med skilt på kryssende kommunal veg. Kommunens myndighet gjelder ikke for skilting for kommunal veg på kryssende riksveg eller fylkesveg.*
2. *Myndighet som nevnt i § 28 nr. 3 femte ledd kan også nytte slike skilt.*

Bestemmelsene i § 29 gjelder fareskilt, serviceskilt, vegvisningsskilt og markeringsskilt. Vedtak etter § 29 kan ikke kreves overprøvd etter § 31. For serviceskilt og virksomhetsvisning er det imidlertid etablert en særskilt klageadgang, se kapittel 1-1.6.

1-1.5 Skiltvedtak

Offentlig trafikkskilt er gyldig bare når det er oppsatt etter vedtak av vedkommende skiltmyndighet, se kapittel 1-1.4.

Skiltforskriften § 36 nr. 1:

1. *Alle vedtak etter § 26 – § 30 og § 32 skal gjøres skriftlig og oppbevares på betryggende måte. Oppbevaringen kan skje ved elektronisk lagring i et datasystem eller ved papirutskrift for arkivering.*

For skilt som har rettsvirkning for trafikantene (trafikkregulerende skilt), stilles det bestemte krav til vedtaket – se neste avsnitt. Dette gjelder vedtak etter skiltforskriften § 26 - § 28, det vil si for vikeplikt- og forkjørsskilt, forbudsskilt, påbudsskilt og de fleste opplysningskilt.

For andre skilt, jf. skiltforskriften § 29, er det tilstrekkelig med skiltplan godkjent av skiltmyndigheten. For serviceskilt og virksomhetsvisning er også godkjenningsbrev tilstrekkelig skiltvedtak.

Krav til vedtak for trafikkregulerende skilt

Vedtak om oppsetting av skilt etter skiltforskriften §§ 26-28 skal foreligge i form av vedtaksbrev som skal kunne legges fram når noen krever det. Vedtaksbrevet eller kopi av dette skal arkiveres av vedtaksmyndigheten sammen med de øvrige dokumenter i saken, og skal oppbevares i hele vedtakets funksjonstid pluss ti år etter at vedtaket er opphevet eller endret (jf. arkivloven).

Vedtaksbrev skal inneholde følgende:

- Vedtaksnummer
- Overskrift med angivelse av sted og regulering
- Vedtaksmyndighet
- Hjemmel for vedtaket
- Detaljert beskrivelse, eventuelt henvisning til skiltplan
- Eventuelle spesielle betingelser, gyldighetsdato
- Vedtaksdato
- Underskrift av person med myndighet til dette.
- Gjenpartsliste

Vedtaksbrev kan også inneholde følgende:

- Kort begrunnelse, eventuelt henvisning til tidligere saksgang
- Oppsummering av høringsuttalelser

Vedtaksnummer

Den myndighet som treffer vedtak og utsteder vedtaksbrev, skal nummerere vedtaksbrevet med vedtaksnummer for senere referanser.

Vedtak som treffes av Statens vegvesen, skal ha vedtaksnummer etter et system tilpasset Nasjonal vegdatabank. Dette systemet anbefales brukt også av andre skiltmyndigheter.

Alle vedtak skal fortløpende føres inn i en vedtaksprotokoll, se kapittel 1-1.7.

Vedtaksmyndighet - hjemmel

Det skal angis hvilken myndighet som treffer vedtaket og med hvilken hjemmel dette gjøres. Hvis myndigheten er delegert, bør det også henvises til delegeringsbrevet.

Beskrivelse

Vedtaksbrevet skal angi hvilke skilt vedtaket gjelder og nøyaktig stedfestelse. Dette kan gjøres ved henvisning til referansesystem som vegvesenets kilometrering, koordinater e.l., eller til vedlagt skiltplan med angivelse av tegningsnummer og -dato.

Spesielle betingelser - gyldighetsdato.

Det kan settes krav om at skilt først skal settes opp eller avdekkes etter at visse tiltak er gjennomført, f. eks. ombygging av et kryss. Dette skal i så fall angis i vedtaksbrevet.

Den ansvarlige for oppsetting av skiltet skal få beskjed om å rapportere tilbake dato og klokkeslett for når skiltet tok til å gjelde, det vil si når det ble gjort synlig for trafikantene. I forbindelse med etterforskning av trafikkulykker har det vist seg at det også er nødvendig å angi klokkeslett for når skiltet ble gyldig.

Dato og klokkeslett for iverksetting av vedtaket påføres vedtaksbrevet eller arkiveres sammen med vedtaket.

For trafikkregulerende skilt utført som variable skilt (se kapittel 1-2.4) skal vedtaksbrevet inneholde krav om føring av journal som dokumenterer hvilken regulering skiltet til enhver tid har angitt.

Vedtaksdato - underskrift

Alle vedtak skal være datert og underskrevet.

Den som underskriver, skal ha myndighet til dette. Dersom det er tvil om myndighet, bør det foreligge en skriftlig myndighetstildeling fra ansvarlig ledelse eller organ.

Gjenparter

Regionvegkontoret skal sende gjenpart av alle sine vedtak til politiet, og bør også sende gjenpart av vedtak på riksveg og fylkesveg til kommunen. Hvis andre parter er spesielt berørt, bør også disse få gjenpart. Kommunen skal ha gjenpart av vedtak på kommunal veg.

Kommunen skal sende gjenpart av sine vedtak til politiet.

Begrunnelse

Begrunnelse for hvorfor vedtaket treffes kan være viktig for senere oppfølging og vurdering av behovet for å opprettholde reguleringen. Det vil ofte være tilstrekkelig å vise til tidligere saksdokumenter som ligger ved vedtaket.

Oppsummering av høringsuttalelser

Det bør tas inn en henvisning til høringsuttalelser i henhold til skilteforskriftens bestemmelser om høring. Hvis det foreligger andre uttalelser, kan det også vises til disse. Det bør kort sies om uttalelsene støtter vedtaket, og ved dissens kan det angis hvorfor vedtaket likevel treffes.

Endring og oppheving av vedtak

Ved endring eller oppheving av trafikkregulerende skilting skal det treffes nytt vedtak. Det stilles de samme krav til vedtaket som angitt ovenfor. I tillegg skal det angis i vedtaksbrevet hvilket eller hvilke vedtak som er endret eller opphevet med det nye vedtaket. I noen tilfeller vil det være tilstrekkelig å angi at det nye vedtaket erstatter tidligere vedtak om vedkommende regulering på den aktuelle vegstrekning.

Midlertidige vedtak

Midlertidige skiltvedtak kan gjelde arbeidsvarsling, arrangementer og andre hendelser som krever midlertidig skilting. Vedtak treffes vanligvis med hjemmel i vegtrafikkloven § 7 annet ledd, eller av politiet etter vegtrafikkloven § 9.

Regler for midlertidige skiltvedtak i forbindelse med vegarbeid er gitt i Håndbok 051 Arbeidsvarsling. Disse reglene skal også legges til grunn for andre midlertidige skiltvedtak.

1-1.6 Klageadgang for skiltvedtak - klagebehandling

Skiltvedtak er lokal forskrift og gir således ikke klageadgang etter forvaltningsloven. Det er imidlertid gitt to muligheter for klage på skiltmyndighetens avgjørelser:

- Overprøving av vedtak om trafikkregulerende skilt, jf. skiltforskriften § 31
- Klage på avslag på søknad om serviceskilting og virksomhetsvisning

Overprøving av skiltvedtak

Skiltforskriften gir mulighet til å bringe skiltvedtak inn for overprøving i Vegdirektoratet:

Skiltforskriften § 31 Overprøving av skiltvedtak m.m.

1. *Politiet, kommunen eller regionvegkontoret kan be Vegdirektoratet om å overprøve vedtak nevnt i § 26 nr. 1 annet ledd og nr. 2.*
2. *Politiet eller kommunen kan be Vegdirektoratet om å overprøve vedtak nevnt i § 27 nr. 1.*

3. *Politiet, kommunen, regionvegkontoret, eller den ansvarlige for privat veg kan be Vegdirektoratet om å overprøve vedtak nevnt i § 28.*
4. *Politiet, kommunen eller den ansvarlige for privat veg kan be Vegdirektoratet om å overprøve vedtak nevnt i § 30 nr. 1 når vedtaket er truffet av regionvegkontor.*
5. *Vegdirektoratet kan også av eget tiltak treffe vedtak eller oppheve eller endre vedtak etter § 26 nr. 1 annet ledd og nr. 2, § 27 nr. 1, § 28 og § 30 nr.1.*
6. *Krav om overprøving av vedtak etter nr. 1 – 4 må framsettes for Vegdirektoratet innen tre måneder etter at vedtaket er truffet.*

Bare de organer som er nevnt, kan bringe vedtak inn for overprøving i Vegdirektoratet. Formålet med adgangen til overprøving er å åpne for en revurdering av vedtak når det, ut fra en samlet vurdering av det offentlige behovet for regulering av det aktuelle området, kan være grunn til å omgjøre vedtaket. Vegdirektoratets avgjørelse er endelig.

Bestemmelsene i paragraf 31 erstatter den tidligere begrensede klageadgang for vedtak om trafikkregulerende skilt etter § 28. Adgangen til overprøving gjelder nå også vedtak om særskilte fartsgrenser og tettbygd strøk (§ 26), vikeplikt- og forkjøringsreguleringer (§ 27) og trafikklyssignaler (§ 30). Vedtak etter § 29 kan ikke overprøves.

Adgangen til overprøving gjelder bare vedtak som faktisk er truffet. Avslag fra skiltmyndigheten på søknader om spesiell skilting, f. eks. nedsetting av fartsgrense, kan ikke kreves overprøvd.

Saksgang ved overprøving - saksforberedelse

Krav om overprøving av vedtak må framsettes innen tre måneder etter at vedtaket er truffet, jf. § 31 nr. 6. Kravet sendes til den myndighet som har truffet vedtaket.

Vedtaksmyndigheten foretar ny vurdering av vedtaket, herunder om det skal innhentes tilleggsuttalelser fra høringsinstansene. Dersom vedtaket opprettholdes, oversendes kravet om overprøving til Vegdirektoratet sammen med vedtaksmyndighetens saksframstilling. Kopi av saksframstillingen sendes den som har framsatt kravet.

Vegdirektoratet må i de fleste tilfeller ta avgjørelse på grunnlag av partenes saksframstilling og det materiale som følger saken. Bare i unntaksfall vil det være mulig med befarings-

Vedtaksmyndighetens saksforberedelse må derfor inneholde følgende:

- a. Oversendelsesbrev med vedtaksmyndighetens uttalelse til saken. Brevet skal inneholde:
  - omtale av hva saken gjelder og tidligere saksgang
  - beskrivelse av vedtaket
  - begrunnelsen for vedtaket
  - kommentarer til de begrunnelser som er gitt for kravet om overprøving
  - kommentarer til eventuelle tilleggsuttalelser fra høringsinstansene
  - eventuelle andre forhold som er relevante for saken
- b. Kopi av det vedtak som skal overprøves, og av alle tidligere dokumenter i saken.
- c. Oversiktskart og skiltplan dersom dette er nødvendig for å kunne vurdere vedtaket.

Vegdirektoratet avgjør saken og underretter vedtaksmyndigheten og den som har framsatt klagen om avgjørelsen.

Klage på avslag på søknad om serviceskilting og virksomhetsvisning

For avgjørelser av søknader om serviceskilt og virksomhetsvisning er likheten med enkeltvedtak stor, idet avgjørelsen i slike saker ofte må sies å berøre bestemte personers interesser. Vegdirektoratet har derfor innrømmet klageadgang for avslag på søknad om slik skilting på riksveg og fylkesveg. Klageinstans er Vegdirektoratet.

Nærmere bestemmelser om klagemulighet og klagebehandling i slike saker er gitt i Del 5, kapittel 5-4.3 og 5-4.5.

1-1.7 Vedtaks- og skiltregister

Skiltforskriften § 36 nr. 2:

2. Vegdirektoratet kan bestemme at skiltmyndigheten skal føre et register over offentlige trafikkskilt som er satt opp på offentlig og privat veg. Vegdirektoratet gir nærmere regler om føring av skiltregisteret.

Vedtaksprotokoll

De myndigheter som ifølge skiltforskriften § 26, § 27 og § 28 treffer vedtak om oppsetting av offentlige trafikkregulerende skilt, skal føre en protokoll over skiltvedtakene. Etter hvert som vedtakene treffes, føres vedtaksnumrene inn i vedtaksprotokollen slik at en til enhver tid har oversikt over nummerrekkefølgen. Protokoll kan være elektronisk eller på papir.

Regler for føring av midlertidige vedtak er gitt i Håndbok-051 Arbeidsvarsling.

Vedtaksregister - Skiltregister

Statens vegvesen skal benytte Nasjonal vegdatabank for vedtaksregister (register eller oversikt over alle skiltvedtak) og skiltregister (register eller oversikt over alle permanente oppsatte offentlige trafikkskilt). Kommunene bør også føre slike register. Dette kan gjøres i en vegdatabank, på digitale kart eller på papir.

1-1.8 Skiltutgifter

Fra vegtrafikkloven § 5:

For skade og ulempe voldt ved slike tiltak (bl.a. skilting, signaler og feste for slike innretninger) ytes erstatning fastsatt ved skjønn. For så vidt gjelder offentlig veg, dekkes utgifter ved tiltakene som vegutgifter etter reglene i veglova, men er et tiltak truffet av hensyn til noen bestemt persons interesse, kan han pålegges å erstatte utgiftene helt eller delvis etter regler gitt av departementet. For private vegers vedkommende kan departementet gi regler om hvem som skal bære utgiftene.

Skiltforskriften § 37 Alminnelige bestemmelser om dekking av skiltutgifter:

Utgifter til offentlige trafikkskilt, trafikksignaler og vegoppmerking dekkes som vegutgifter etter reglene i veglova 21. juni 1963, dersom det ikke med hjemmel i § 45 blir truffet vedtak om at den ansvarlige for privat veg eller andre skal dekke utgiftene.

Vegtrafikklovens og skiltforskriftens bestemmelser innebærer at utgifter til offentlige trafikkskilt på offentlig veg dekkes av vegholder (for privat veg se kapittel 1-1.9).

Utgifter til serviceskilting, virksomhetsvisning og skilting ved tilstelninger

I skiltforskriften § 38 - § 44 er det gitt bestemmelser om betaling av egenandeler for utgifter til serviceskilt og vegvisning til bedrifter o.l., og til skilting i forbindelse med tilstelninger:

§ 38 Generelt om dekking av utgifter til serviceskilting, virksomhetsvisning og skilting ved tilstelninger

1. Denne forskrift § 38 – § 44 gjelder betaling av utgifter som vegmyndigheten har til offentlige trafikkskilt, herunder oppmerking eller lyssignal, når skiltingen er gjort av hensyn til noen bestemt persons interesse. Med person menes her også foretak, organisasjon o.l.

2. Forskriften § 38 – § 44 gjelder også når det benyttes skilt for å gjennomføre reguleringer etter vegtrafikkloven § 7 annet ledd eller § 9 ved tilstelninger, med mindre forholdet dekkes av kap. 14 i denne forskrift.

3. Dersom utgiftene gjelder skilt på privat veg, gjelder § 45.

4. Vedtak om egenandel gjøres når skiltvedtak fattes som følge av søknad om skilting der søknaden er innkommet 1. oktober 2001 eller senere. Egenandel for endring eller utskifting av eksisterende skilt kan imidlertid kreves også for skilt som er satt opp på bakgrunn av søknad som er innkommet før 1. oktober 2001.

Skiltforskriftens bestemmelser (§ 38 – § 44) og veiledning for beregning av egenandeler er gitt i Del 5, kapittel 5-4.4.

Bestemmelsene om egenandeler skal ikke endre på de faglige vurderinger som skal legges til grunn for en søknad om serviceskilt eller virksomhetsvisning. Vurderingen av skiltsøknaden skal skje ut fra gjeldende bestemmelser, retningslinjer og trafikktekniske prinsipper. Skiltmyndigheten avgjør omfang, utforming og plassering av skiltingen.

Klage på fastsettelsen av egenandelen

Vedtak om betaling av egenandel er enkeltvedtak og kan derfor påklages etter forvaltningsloven. Søker som får godkjent skilting, eller som ønsker skilting opprettholdt ved utskifting av eksisterende skilt, skal gjøres oppmerksom på at det kan klages på fastsettelsen av egenandelen. Klageorgan for riksveger er Vegdirektoratet.

Nærmere bestemmelser om klagebehandling er gitt i Del 5, kapittel 5-4.5.

1-1.9 Trafikkskilting for private veger

Bruk av offentlige trafikkskilt på privat veg

Skiltforskriften § 45:

1. *Dersom den ansvarlige for privat veg vil nytte offentlige trafikkskilt, må denne ha tillatelse av regionvegkontoret, som kan sette vilkår for bruken. Utgifter til oppsetting, endring, vedlikehold eller fjerning av offentlige trafikkskilt og feste for slikt for privat veg, bæres i så fall av den ansvarlige for vegen. Regionvegkontoret kan i særlige tilfelle helt eller delvis frita den ansvarlige for å dekke utgiftene.*

Dersom trafikken på privat veg som er åpen for alminnelig ferdsel tilsier det, kan regionvegkontoret bestemme at en bestemt vegstrekning skal skiltes med offentlige trafikkskilt. Utgiftene til dette skal i så fall dekkes av den ansvarlige for den private veg, med mindre regionvegkontoret bestemmer at utgiftene skal dekkes som for skilting av riksveg.

2. *Når offentlig trafikkskilt er tillatt eller påbudt brukt for privat veg, skal plassering, anvendelse og utforming av skiltene så vidt mulig skje i samsvar med tekniske retningslinjer etter § 35. For den vegstrekning skiltene er nyttet, må det ikke plasseres private skilt eller annen oppmerking som kan forveksles med offentlige trafikkskilt, eller hindre den frie sikt langs vegen eller til slike innretninger for den vegfarende.*

Skiltmyndighet for aktuelle offentlige trafikkskilt på privat veg er regionvegkontoret (se kapittel 1-1.4). Unntak fra dette er politiets skiltmyndighet som også omfatter private veger, jf. skiltforskriften § 28. Dersom det oppsettes offentlige trafikkskilt uten tillatelse, skal skiltmyndigheten fjerne dem eller kreve dem fjernet, jf. vegtrafikkloven § 5 fjerde ledd.

Det skal følges en meget restriktiv praksis med hensyn til bruk av offentlige trafikkskilt på private veger. Eventuell skilting må avgjøres etter en avveining av nødvendigheten av skiltet, spørsmålet om trafikantene vil respektere skiltet og muligheten for overvåking. Før trafikkgulerende skilt tillates oppsatt, må det klarlegges om det er knyttet privatrettslige rettigheter til bruken av vegen.

På private veger som ikke er åpne for allmenn ferdsel, skal offentlige trafikkskilt ikke tiltales brukt. Unntak fra dette er stenging av veg med skilt 306.1 "Forbudt for motorvogn" på steder hvor det også er montert bom. Underskilt må da angi hvem som er unntatt fra forbudet.

Private veger som er åpne for allmenn ferdsel og som har liten trafikk, skal vanligvis heller ikke skiltes med offentlige trafikkskilt.

Private veger som er åpne for allmenn ferdsel og som har stor trafikk, kan i visse henseender fylle likeartede funksjoner som offentlig veg, slik at skiltmyndigheten finner at bruk av offentlige trafikkskilt er nødvendig av hensyn til sikkerhet og avvikling.

Anvendelse, utforming og plassering av offentlige trafikkskilt på privat veg skal være i samsvar med skiltnormalens bestemmelser. Når offentlige trafikkskilt er tillatt brukt på en privat veg, skal det ikke oppsettes private skilt på samme veg.

Grensedragningen mellom anvendelse av offentlige trafikkskilt og private skilt for trafikkformål kan i noen tilfeller være vanskelig. Dette gjelder særlig i tilknytning til lufthavner, havneområder og andre store terminalområder, og større institusjonsområder som sykehus, universiteter o.l. Generelt gjelder at trafikantene ikke bør måtte forholde seg til private skiltsystemer på veger som de vil oppfatte som offentlig veg eller likeverdig med offentlig veg. Eksempler er adkomstveg til ekspedisjonsområdet for avgang og ankomst i lufthavner, adkomst gjennom havneområder til og fra internasjonale ferger, og samleveger som knytter større institusjonsområder til det offentlige vegnettet. Det er imidlertid en forutsetning at veger med offentlig skilting er klart avgrenset fra områder med privat skilting, normalt med fysisk skille, slik at skiltingen i området som helhet ikke fremstår som en blanding av offentlige og private skilt.

Privat skilting

På privat veg hvor det ikke er tillatt oppsatt offentlige trafikkskilt, kan den ansvarlige for vegen sette opp private skilt. Slike skilt kan bare håndheves etter privatrettslige regler.

Det finnes ikke noe enhetlig eller felles skiltsystem for privat skilting på private veger og områder. Vegdirektoratet og de lokale skiltmyndigheter har ingen myndighet til å fastsette eller godkjenne slike skilt. Vegtrafikkloven § 5 fjerde ledd setter imidlertid forbud mot private skilt som kan forveksles med offentlige trafikkskilt. Skiltmyndighetene skal påse at denne lovbestemmelsen overholdes.

Vegtrafikklovens bestemmelse legger altså begrensninger på utformingen av private skilt, og innebærer blant annet at etterligninger av offentlige trafikkskilt ikke er akseptable selv om fargen endres. Private skilt må ikke som helhet ha tekst, skrifttyper, symboler, fargekombinasjoner og form som gjør at de kan forveksles med offentlige trafikkskilt.

En annen begrensning ligger i mulighetene for håndheving. Private skilt som skal regulere et forhold, vil vanligvis ikke kunne håndheves dersom de bare inneholder symboler, fordi ingen er forpliktet ved lov til å kjenne og rette seg etter slike symboler. Dette gjelder selv om symbolene er hentet fra de offentlige trafikkskiltene. Private regulerende skilt må derfor angi den aktuelle regulering i klartekst, f. eks. "Parkering forbudt".

Skiltmyndighetene bør anbefale at private skilt utformes med rektangulær eller kvadratisk form, uansett hvilket budskap skiltet har, og at budskapet angis med tekst. Blå og oransje bunnfarge bør ikke brukes, fordi dette gir et sterkt inntrykk av offentlig skilt. Med disse forutsetninger kan det tillates at private skilt gjengir etterligninger i hvitt, grått eller svart av offentlige skilt eller symboler, som supplement til tekst. Eksempler på slike skilt er vist i figur 1-1.3.

Figur 1-1.3 Private skilt – eksempler

1-1.10 Skilting for arrangementer

I forbindelse med arrangementer kan det være aktuelt med midlertidig vegvisning; i noen tilfeller også trafikkregulering. Mange arrangementer trekker til seg et større antall deltagere og tilskuere. Skilting kan hjelpe ukjente til å finne fram, og dermed bidra til god og sikker trafikkavvikling. Skiltmyndighetene bør derfor generelt ha en positiv holdning til slik skilting. Ved svært store arrangementer bør skiltmyndighetene gå aktivt inn i planleggingen av trafikkavviklingen.

Trafikkreguleringer

Midlertidig trafikkregulering med offentlige trafikkskilt kan anvendes når vegmyndigheten eller politiet finner at dette er ønskelig eller nødvendig av hensyn til trafikkavvikling eller trafikksikkerhet under arrangementet. Offentlige trafikkskilt skal bare anvendes for regulering på offentlig veg og eventuelt på privat veg som gir adgang til arrangementsområdet, ikke på selve området.

Private skilt kan ikke brukes til trafikkregulering på offentlig veg.

Vegvisning

Permanente utstillingsområder og messehaller vil ha fast oppsatt vegvisning, og det vil vanligvis ikke være behov for midlertidig visning til bestemte arrangementer på slike steder.

Midlertidig vegvisning bør som hovedregel skje med private skilt som settes opp av arrangøren etter forutgående godkjenning av vegmyndigheten. Det kreves løyve etter vegloven § 33 når skiltene skal settes opp langs offentlig veg. Nærmere veiledning om de betingelser som gjelder for slik løyve er gitt i Håndbok 190 Reklame og trafikkfare.

Vegvisning med offentlige vegvisningsskilt (virksomhetsvisning) kan være aktuell for arrangementer som gjentas relativt ofte og regelmessig.

Nærmere bestemmelser om forholdet mellom offentlige og private vegvisningsskilt, og om anvendelse og utforming av virksomhetsvisning, er gitt i Del 5.

Eksempel på arrangementsskilting er vist i figur 1-1.4.

Dekning av kostnader

For dekning av kostnader for offentlig skilting i forbindelse med tilstelninger er det gitt regler i skilteforskriften § 43:

§ 43 Kostnader for skilting ved tilstelninger

For bruk av offentlige trafikkskilt ved tilstelninger dekker arrangøren alle kostnader. Dette omfatter bl.a. kostnader til montering og transport av skilt, utarbeidelse av eventuelle skiltplaner m.m.

Figur 1-1.4 Skilting for arrangement – eksempel

1-2 Anvendelse

1-2.0 Generelt

Formålet med de offentlige trafikkskiltene er å dekke trafikantenes behov for informasjon og samfunnets behov for regulering av trafikken. Skiltingen utgjør sammen med vegoppmerking og trafikksignaler et omfattende informasjons- og styringssystem for vegtrafikken. For at dette systemet skal fungere, må vi sørge for en mest mulig ensartet og konsekvent anvendelse, utforming og plassering av trafikkskiltene i alle deler av landet. Trafikantene skal møte samme varslings-, regulering eller informasjon for samme forhold uansett hvor de befinner seg, og skiltingen må ligge innenfor de kunnskaper vi kan forvente hos dem vi henvender oss til.

Dette krever at vi har et relativt detaljert regelverk, og at skiltmyndighetene i praksis etterlever de bestemmelser og retningslinjer som til enhver tid er gjeldende.

Skiltnormalen gir detaljerte bestemmelser om anvendelsen, utformingen og plasseringen av de enkelte skilt og skiltgrupper. Den kan imidlertid ikke gi retningslinjer og løsninger for alle praktisk forekommende forhold. Skiltplanleggeren må også bruke skjønn, basert på trafikktekniske grunnprinsipper, faglige kunnskaper og etablert praksis for god skilting, men utøvet innen de rammer og betingelser som settes av normalens bestemmelser. utfordringen er å løse de ulike skiltingsoppgaver på enklest mulig måte innenfor det gjeldende skiltsystem.

I spesielle tilfeller kan det likevel være nødvendig å søke løsninger utenfor skiltnormalens bestemmelser. Slike tilfeller skal tas opp med Vegdirektoratet, se kapittel 1-1.2. På denne måten kan vi oppnå den nødvendige samordning av skiltanvendelse og skiltbudskap for hele landet.

1-2.1 Grunnleggende krav og prinsipper

Et trafikkskilt skal overbringe et budskap til trafikantene, og budskapet skal resultere i en ønsket adferd eller handling. Dersom dette skal fungere, må trafikantene under alle rådende trafikk- og synsforhold:

- oppdage skiltet
- oppfatte eller lese skiltbudskapet
- forstå skiltbudskapet
- tro på og respektere skiltingen
- vurdere og reagere på skiltbudskapet.

Hele denne prosessen skal i de fleste tilfeller skje i løpet av sekunder, og ofte under vanskelige forhold og ulike forstyrrelser. Dette legger sterke begrensninger på den informasjonsmengden vi kan belaste trafikantene med på ett og samme sted, og stiller store krav til utformingen av skiltbudskapet, skiltets tekniske utførelse og plasseringen av skiltet. Samtidig skal skiltingen i mange tilfeller oppfylle formelle juridiske krav, og vi må ta hensyn til skiltenes visuelle innvirkning på veg- og gaterommet og de nærmeste omgivelsene.

Så få skilt som mulig, men så mange som nødvendig.

Trafikkskilt skal bare anvendes når det er et klart behov for skilting ut fra en vurdering av trafikksikkerhet, trafikkavvikling og trafikantenes behov for informasjon, eller når det ut fra nærmere angitte veg- og trafikkforhold stilles krav om skilting. Restriktiv bruk av skilt belaster trafikantenes oppmerksomhet minst mulig, fremmer tiltroen til og respekten for trafikkskiltingen, og reduserer den visuelle forurensningen av veg- og gatemiljøet.

I noen tilfeller forutsetter bruk av enkelte skilt samtidig bruk av andre trafikkskilt, eller gjentagelse av skiltingen etter fastsatte regler. Formelle juridiske krav som må oppfylles, kan også bestemme skiltingens omfang.

Bare normerte skilt, skiltsymboler og skiltutforminger.

Anvendelse av normerte skilt, symboler og utforminger opprettholder skiltsystemets ensartethet, entydighet og troverdighet, og fremmer skiltrespekten og trafikantenes muligheter til å oppfatte og forstå skiltingen. Bare skilt og symboler som er fastsatt i eller med hjemmel i skiltforskriften, kan håndheves etter vegtrafikkloven med forskrifter.

Fysiske endringer fremfor skilting

Trafikkskilt kan ikke oppveie eller "reparere" dårlig vegutforming eller dårlige trafikk-tekniske løsninger, og er ingen erstatning for fysiske utbedringer. God geometrisk utforming og enkle, oversiktlige løsninger gir få og enkle skilt. Det er derfor viktig at skiltingen vurderes i alle ledd av planleggingsprosessen for veg- og trafikkanlegg. Dette er også nødvendig for å sikre at det er plass til oppsetting av alle nødvendige skilt på riktig sted.

Få og enkle reguleringer

Enkle reguleringer gir enkel og forståelig skilting som fremmer skiltrespekt og håndheving. Unødvendige reguleringer unngås ved å prøve uten regulering først, og skilte senere om det viser seg et behov. Trafikksikkerhetsmessige konsekvenser må imidlertid vurderes nøye.

Enkle, korte, klare og entydige skiltbudskap

Trafikantene oppfatter ikke alltid budskap slik skiltplanleggeren har ment. Utformingen av skiltbudskap må vurderes nøye, og mulighetene for misforståelser må elimineres. Symboler oppfattes lettere enn tekst, men forstås bare hvis de er selvforklarende eller innlært. Tekst må være meget kortfattet og klar for å kunne oppfattes, leses og forstås. Kombinasjoner av tekst og symboler er generelt vanskelige å forstå, og må brukes med stor varsomhet. Også uheldige kombinasjoner av skilt kan gi uklare og motstridende budskap.

Hensyn til det visuelle miljø

Hensynet til det visuelle miljø tilsier færrest mulig skilt. De skilt som er nødvendige, må tilpasses omgivelsene på best mulig måte med hensyn til utforming, størrelse, plassering og oppsettingsutstyr, samtidig som de grunnleggende krav til synbarhet og lesbarhet må oppfylles.

Gode estetiske løsninger finnes ved å se skiltene som en del av helheten i veg- og gatebildet på det aktuelle sted, der landskapets skala, natur og utsikt, bebyggelse og gateutforming er med i vurderingen av hvilke skilt som er nødvendige, hvor store de bør være og hvordan de bør plasseres og settes opp.

1-2.2 Målform for tekstbudskap og skrivemåte for stedsnavn

Tekst kan anvendes på skilt 560 "Opplysningstavle" og på enkelte soneskilt, serviceskilt og underskilt. Stedsnavn anvendes på enkelte serviceskilt og på vegvisningsskilt.

Målform

Bokmål og nynorsk

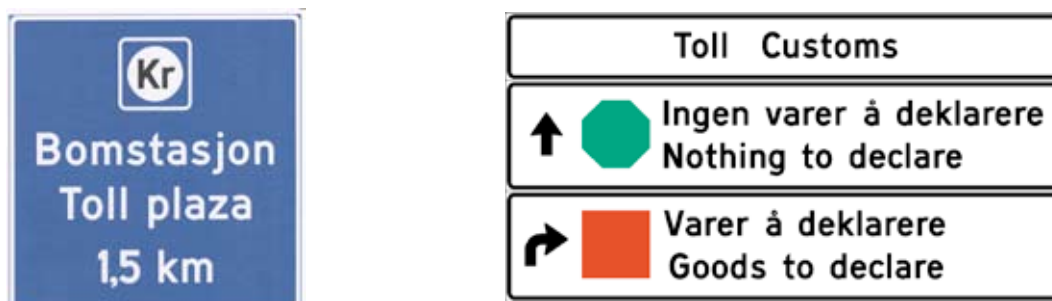
Skiltbudskap som gis med tekst, skal ha den målform som er vedtatt i den kommune hvor skiltet settes opp, jf forskrift om målvedtak i kommunar og fylkeskommunar. I språklig nøytrale kommuner skal skiltmyndigheten velge målform i samråd med kommunen.

Normerte skilttekster er så langt det er mulig gitt en språkform som kan anvendes både på bokmål og nynorsk. Når dette ikke er mulig, er det normert tekster i begge målformer.

Andre språk

I noen tilfeller kan det være nødvendig å supplere norsk tekst med tekst på annet språk. Som hovedregel skal engelsk velges for slik tekst. Eksempler er skilt for tollstasjoner og bomveger, se figur 1-2.1.

Annen bruk av fremmedspråklig tekst enn det som er normert i skiltnormalen, skal godkjennes av Vegdirektoratet.

Figur 1-2.1 Tospråklige tekstschilder - eksempler

Skrivemåte for stedsnavn

Stedsnavnene er en viktig del av landets kulturarv. Skiltmyndighetene har et særlig ansvar for å forvalte denne kulturarven ved bruken av stedsnavn på offentlige trafikkskilt. Vegvisningsskiltene er særlig iøynefallende og viktige formidlere av stedsnavn.

Skrivemåten for stedsnavn fastsettes etter regler gitt i stadnamnlova med forskrifter. Loven og forskriftene gir også regler for saksbehandlingen. Når skrivemåte er fastsatt, skal denne brukes for det aktuelle stedsnavn. Opplysning om stedsnavn med fastsatt skrivemåte fås fra det sentrale stedsnavnregister ved Statens kartverk.

Dersom samisk eller kvensk stedsnavn blir nyttet blant folk som bor fast på eller har næringsmessig tilknytning til et sted, og skrivemåten for navnet er fastsatt etter stadnamnlova, skal denne navneformen brukes på eventuelle vegvisningsskilt for stedet. Har stedet også norsk navneform, skal som hovedregel begge navneformer brukes. Eksempler på slike skilt er vist i figur 1-2.2.

Nærmere bestemmelser og retningslinjer for bruk av stedsnavn og flerspråklig vegvisningsskilting er gitt i Del 4.

Figur 1-2.2 Flerspråklige vegvisningsskilt – eksempler

1-2.3 Underskilt

Enkelte skilt kan ha underskilt som brukes for å angi forvarsling eller for å klargjøre, utvide, utfylle eller begrense hovedskiltets betydning eller gyldighetsområde. Underskilt er ikke selvstendige skilt, og kan bare brukes sammen med et hovedskilt. Det bør ikke brukes mer enn to underskilt til samme hovedskilt.

Noen underskilt er generelle og kan brukes under de fleste fare-, forbuds-, påbuds- og opplysningsskilt. Andre underskilt skal bare brukes sammen med bestemte hovedskilt, f.eks. parkeringsregulerende skilt eller 156 "Annen fare". Serviceskilt, vegvisningsskilt og markeringsskilt kan ikke ha underskilt.

Tillatte underskilt for de enkelte skilt og skiltgrupper er gitt i Del 2 og Del 3. Andre underskilt eller underskilttekster skal ikke brukes uten godkjenning fra Vegdirektoratet (regionvegkontoret for underskilt 808 "Tekst"). Underskilt som utvider et hovedskilts betydning, skal ikke brukes uten tillatelse fra Vegdirektoratet.

1-2.4 Variable trafikkskilt

Generelt

Med variable skilt menes skilt som kan vise et antall budskap som kan endres eller bli slått av eller på etter behov.

Anvendelsen av offentlige trafikkskilt som variable skilt er hjemlet i skiltforskriften § 2 nr. 3:

Offentlig trafikkskilt kan være utført slik at skiltet kan veksle mellom to eller flere forskjellige symboler eller tekster. I slike tilfeller kan utforming og farge avvike fra det som er angitt i denne forskrift.

Variable skilt oppsatt av skiltmyndigheten og rettet mot trafikanter på offentlig veg, er offentlige trafikkskilt og faller inn under det regelverk som gjelder for slike skilt, med visse begrensninger for anvendelsen som gitt nedenfor, og visse modifikasjoner av utformingen som gitt i kapittel 1-4.3, jf. skiltforskriften § 2 nr 3.

Anvendelse

Nærmere retningslinjer for bruk av variable trafikkskilt er gitt i Håndbok 053.

Generelt kan formålet med å bruke variable trafikkskilt være :

- Effektivisering av hyppig gjentatt skilting, f. eks. for vegarbeid eller vegstenging.
- Økt sikkerhet og raskere gjennomføring av tiltak ved hendelser i vegnettet.
- Optimalisering av trafikkavviklingen.

Oppsetting av variable trafikkskilt bør skje på grunnlag av en bredt anlagt prosess som inkluderer vurdering av både investerings- og driftskostnader. Drift av variable skilt er en krevende prosess som fordrer tett oppfølging og tilstrekkelig med avsatte ressurser. I tilfeller hvor problemstillingen lar seg løse på en tilfredsstillende måte med faste skilt, bør en slik løsning benyttes.

Mange trafikkskilt er ved sin betydning og funksjon uaktuelle som variable skilt. Det må i alle tilfeller vurderes om et skilt egner seg som variabelt.

Følgende regulerende skilt skal ikke benyttes som variable skilt:

202-214	Vikeplikt- og forkjørsskilt
302	Innkjøring forbudt i tilknytning til envegsregulering
366-368	Fartsgrensesone
370	Stans forbudt
372	Parkering forbudt
376-378	Parkeringsone
526	Envegskjøring
552	Parkering

Variable trafikkskilt skal oppfylle skiltforskriftens bestemmelser for det aktuelle skilt, og de normalbestemmelser som er gitt for anvendelsen av skiltet.

Variable opplysningstavler (skilt 560)

Variable trafikkskilt som gir andre budskap enn de som er standardisert for faste trafikkskilt, faller inn under skilt 560 "Opplysningstavle". Det er viktig at budskapene på slike skilt utformes etter faste mønstre, slik at trafikantene møter samme budskap for samme situasjon fra sted til sted

Følgende grunnleggende regler gjelder for bruk av variable opplysningstavler:

1. Tavlene skal bare brukes til informasjon rettet mot trafikantene om aktuell situasjon på vegnettet som avviker, eller forventes å avvike, vesentlig fra det normale. Informasjonen må anses å være viktig for å ivareta trafikksikkerheten eller trafikkavviklingen, eller for å tilrettelegge for trafikanters valg av alternative handlingsmønstre.
2. Tavlene skal ikke brukes til noen form for kampanjer, opplysninger om temperaturforhold eller lignende.
3. I perioder hvor det ikke er behov for varsling eller informasjon om oppståtte eller planlagte hendelser på vegnettet, skal tavlene være mørke (ikke vise noen form for budskap).
4. Alle budskap skal vises som fast oppsatte budskap. Rullende tekst, blinkende eller alternerende budskap skal ikke brukes.

Nærmere retningslinjer for utformingen av budskap på variable opplysningstavler er gitt i Håndbok 053.

Utforming

Generelle bestemmelser om utformingen av variable skilt er gitt i kapittel 1-4.3. Nærmere retningslinjer er gitt i Håndbok 053, og tekniske krav og spesifikasjoner er gitt i Håndbok 062 Trafikksikkerhetsutstyr.

Oppmerksomhetssignal

Det kan være nødvendig å gjøre trafikantene oppmerksom på at variable skilt er aktivert - særlig i tilfeller hvor skiltene sjelden aktiveres. Til slikt oppmerksomhetssignal skal benyttes gult blinksignal (1098), se kapittel 1-2.5. Behovet for oppmerksomhetssignal skal vurderes nøye i hvert enkelt tilfelle (se Håndbok 053).

1-2.5 Oppmerksomhetssignal

Gult blinksignal (1098) kan anvendes sammen med trafikkskilt for å øke oppmerksomheten mot skiltet, og understreke skiltets betydning. Slikt oppmerksomhetssignal er først og fremst aktuelt i følgende tilfeller:

- Ved variable trafikkskilt – særlig skilt som aktiveres sjelden eller uregelmessig.
- Ved midlertidig oppsatte skilt som varsler om en plutselig oppstått trafikksituasjon.
- Sammen med skilt på sperrevogn i forbindelse med vegarbeid.

Oppmerksomhetssignal sammen med faste, permanente trafikkskilt kan anvendes i helt spesielle tilfeller hvor det av trafikksikkerhetsmessige grunner er særlig viktig at trafikantene mottar skiltinformasjonen. Slikt signal skal anvendes restriktivt slik at de beholder sin oppmerksomhetsfremmende virkning, og slik at trafikantene ikke blir mindre mottakelige for informasjon fra skilt uten gule blinksignaler.

Oppmerksomhetssignal skal normalt ha to sirkulære, horisontalt stilte, vekselvis blinkende gule lys plassert over skiltet. Ved midlertidige skilt for kortvarige faresituasjoner kan det brukes ett blinkende gult lys, plassert midt over skiltet.

Nærmere bestemmelser om gule blinksignalanlegg er gitt i Håndbok 048 Trafikksignalanlegg. Vegdirektoratet skal informeres og eventuelt rådspørres før det etableres slikt signalanlegg.

1-2.6 Midlertidig oppheving av skilt

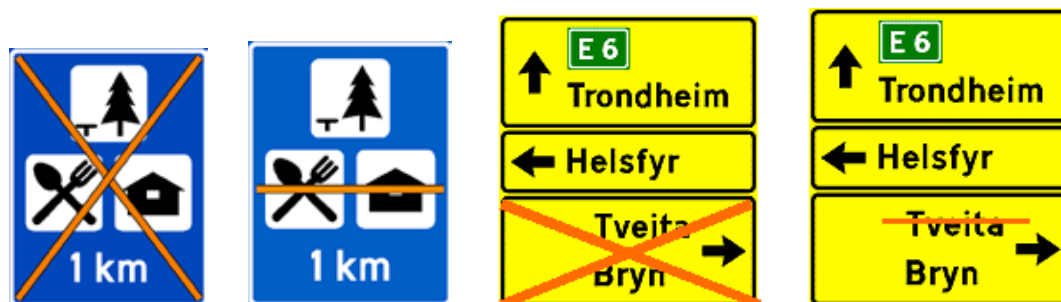
Faste trafikkskilt som til visse tider ikke er aktuelle eller ikke skal gjelde, og som ikke har tidsbegrenset gyldighet ved underskilt, skal settes ut av kraft etter følgende regler:

Serviceskilt og vegvisningsskilt kan settes helt eller delvis ut av kraft ved oransje kryss eller oransje strek. Nærmere retningslinjer er gitt i Del 4 og Del 5.

Opplysningsskiltene 530-538 (kjørefeltskilt) og 560 "Opplysningstavle" kan også settes helt eller delvis ut av kraft med oransje kryss eller oransje strek.

Alle andre skilt enn dem som er nevnt ovenfor, skal tildekkes eller fjernes når de ikke skal være i kraft.

Eksempler på midlertidig oppheving av skilt er vist i figur 1-2.3.

Figur 1-2.3 Midlertidig oppheving av skilt - eksempler

1-3 Plassering

1-3.0 Generelt

Trafikkskiltenes plassering har avgjørende betydning for trafikantenes mulighet til å se, oppfatte og reagere på skiltene. Dette gjelder både plassering i forhold til synsretningen og i forhold til andre trafikkskilt. Omgivelsene og bakgrunnen har også betydning for synbarheten til skiltene. For trafikkregulerende skilt bestemmer plasseringen hvor reguleringen gjelder.

Skiltplassering vil i praksis ofte være "det muligste kunst", men bestemmelser og retningslinjer skal følges så langt det er praktisk mulig. Følgende forhold er viktige:

- Ensartet og konsekvent skiltplassering over strekninger og innen områder.
- Tilstrekkelig sikt fram mot skiltet i forhold til nødvendig tid for oppfattelse eller lesing av skiltbudskapet.
- Tilstrekkelig avstand fra skiltet til det sted skiltbudskapet skal resultere i handling.
- Tilstrekkelig avstand mellom skilt for samme kjøretretning.
- Ikke for mange skilt på samme sted, og logiske kombinasjoner når skilt plasseres sammen.
- Riktig plassering i forhold til skiltets juridiske betydning og gyldighetsområde.
- Riktig høyde- og sideplassering i forhold til trafikantenes synsfelt og skiltets refleksjons-egenskaper.
- Ikke plassering slik at skiltet blir en sikthindring, f.eks. i vegkryss.
- Vurdering av skiltoppsettet (stolpe, portalben) som sidehinder, og tiltak for å hindre påkjørsel eller personskafer ved påkjørsel.
- Vurdering av skiltets visuelle og eventuelt skjemmende virkning i forhold til bakgrunn og omgivelser.
- Hensyn til drift og vedlikehold av vegen og vegutstyret.

Trafikkskilt skal ikke plasseres ved eller umiddelbart etter akselerasjonsfelt og flette-strekning.

I de etterfølgende avsnitt er gitt generelle bestemmelser og fellesbestemmelser for skilt-plassering i forhold til kjørebane og kjørefelt.

Detaljregler om plassering av de enkelte skilt eller skiltgrupper er gitt i Del 2, Del 3, Del 4 og Del 5.

1-3.1 Krav til sikt og lesbarhet

Fri sikt mot skilt

Trafikkskilt skal kunne oppfattes og leses mens de befinner seg innenfor trafikantens skarpe synsfelt, og de bør oppdages i god tid før de skal leses. De skal derfor så langt det er mulig være synlige på en avstand som angitt i figur 1-3.1. De angitte avstander for vegvisningsskilt er basert på største leseavstand for normal teksthøyde pluss 2 sekunder for oppdagelse av skiltet. For andre skilt er det forutsatt at de bør være synlige i minst 5 sekunder.

Fartsgrense eller fartsnivå*	Fri sikt foran skiltet	
	Vegvisningsskilt	Andre skilt
30 km/t	75 m	40 m
40 km/t	80 m	60 m
50 km/t	100 m	70 m
60 km/t	120 m	80 m
70 km/t	130 m	100 m
80 km/t	140 m	110 m
90 km/t	170 m	130 m
100 km/t	230 m	140 m

* Fartsnivå (85 %-fraktil) brukes når dette er vesentlig lavere enn fartsgrensen.

Figur. 1-3.1 Krav til fri sikt fram mot trafikkskilt

Nærmere bestemmelser om beregning av nødvendig leseavstand for trafikkskilt i forhold til trafikantens skarpe synsfelt er gitt i Vedlegg 1.

Hindring av speilrefleks

Lys fra billykter kan gi sjenerende speilrefleks både på reflekterende og ikke-reflekterende skiltflater. På vegger uten belysning skal derfor trafikkskilt dreies 3°-5° bort fra veggen. På vegger med belysning kan trafikkskilt normalt danne rett vinkel med veggens lengdeakse.

Trafikkskilt skal normalt stå vertikalt. På steder hvor sollys gir sjenerende speilrefleks, monteres skiltene noe forover. Vinkelen med vertikalen (skiltstolpen) bør være ca. 5 grader. Overhengende skilt skal monteres noe forover, slik at skiltet danner en vinkel på ca. 15 grader med normalen.

Avstand mellom skilt

På fri vegstrekning utenfor tettbygd strøk skal skilt som henvender seg til samme kjøretning, ha minst 50 m avstand. På motorveger, og på andre vegger hvor det ikke er begrensninger på plasseringsmulighetene, bør avstanden være minst 100 m.

I tettbygd strøk bør også avstanden mellom skilt for samme kjøretning være minst 50 m, med mindre lokale forhold gjør det helt umulig å oppnå dette. Ved tettere plassering må skiltenes synbarhet og lesbarhet vurderes nøye. Det skal særlig påses at ett skilt ikke hindrer sikten til neste skilt.

I og i tilknytning til vegkryss kan det være nødvendig å plassere skilt nærmere hverandre enn angitt ovenfor. Mer detaljerte regler er gitt under enkelte skilt.

Alternativt til plassering nær hverandre kan enkelte skilt under visse forutsetninger plasseres sammen på felles stolpe eller skiltoppsett, se kapittel 1-3.2 om skiltkombinasjoner.

1-3.2 Skiltkombinasjoner

I noen tilfeller kan det være praktisk, ønskelig eller nødvendig å samle flere skilt på samme stolpe eller skiltoppsett. Det er imidlertid sterke begrensninger på mulighetene for å kombinere skilt. Informasjonsmengden blir fort for stor til at trafikantene kan oppfatte alle skiltbudskapene, og ulogiske skiltkombinasjoner kan føre til misforståelser.

Informasjonsmengde - antall skilt

For skiltkombinasjoner gjelder følgende begrensninger:

- Maksimalt to hovedskilt på samme stolpe.
- Maksimalt ett underskilt pr. hovedskilt (i kombinasjonen).

I normalbestemmelsene for enkelte skilt kan det være gjort unntak fra denne hovedregelen.

Rekkefølge

Dersom flere skilt settes opp på samme stolpe, skal de stå over hverandre og skilt med lavest nummerserie skal vanligvis stå øverst. Rekkefølgen blir altså:

- Fareskilt - Forbudsskilt - Påbudsskilt - Opplysningskilt

Vikeplikt- og forkjørsskilt skal med noen få unntak stå alene, se nedenfor.

Bruk av underskilt i skiltkombinasjoner skal skje med omtanke slik at det ikke kan oppstå tvil om hvilket hovedskilt underskiltet gjelder for.

Begrensninger og regler for kombinerer av skilt

Enkelte skilt skal ikke kombineres med andre skilt, noen skilt bør så langt det er mulig stå alene, og noen skilt kan bare kombineres med bestemte skilt.

Skilt som skal stå alene

Følgende skilt skal ikke settes opp sammen med andre hovedskilt:

208	Slutt på forkjørsvog
212	Vikeplikt overfor møtende kjørende
214	Møtende kjørende har vikeplikt
560	Opplysningsstavle (unntatt mobile fartsmålingstavler)
590	Skilt med trafiksikkerhetsinformasjon
	Serviceskilt
	Vegvisningsskilt (unntatt skilt 723 Vegruteskilt)
	Markeringsskilt (unntatt skilt 906 Hindermarkering)

Vegvisningsskilt skal heller ikke settes opp sammen med andre vegvisningsskilt av ulik type, f.eks. 711 "Tabellvegviser" og 713 "Vanlig vegviser" på samme skiltoppsett.

Skilt som bør stå alene

Følgende skilt vil det vanligvis være uheldig å kombinere med andre hovedskilt:

140	Avstand til gangfelt
502	Motorveg
508	Kollektivfelt
509	Sambruksfelt
512-514	Holdeplass, Drosjeholdeplass
518-522	Gangveg, Sykkelveg, Gang- og sykkelveg
524	Møteplass
526	Envegskjøring
540	Gatetun
548	Gågate
552	Parkering

Det at skilt ikke er nevnt her, betyr ikke at de bør brukes sammen med andre skilt. De fleste skilt kan bare i begrenset grad kombineres med andre skilt.

Skilt med begrenset kombinasjonsmulighet

138 "Jernbanespor" kan bare kombineres med 314 "Høydegrense" ved planoverganger uten signalanlegg.

202 "Vikeplikt" og 204 "Stopp" kan bare kombineres med 330 "Svingeforbud", 332 "Vendingsforbud" eller påbudsskilt. Vikepliktskiltet eller stoppskiltet skal stå øverst.

206 "Forkjøringsveg" kan bare kombineres med 362 "Fartsgrense" og 723 "Vegruteskilt" for gjentagelse etter vegkryss. Rekkefølgen ovenfra skal være 362 - 206 - 723 (avvik fra den generelle regelen om skiltrekkefølge).

302 "Innkjøring forbudt" kan bare kombineres med 306.8 "Forbudt for gående og syklende". Se Del 3 for nærmere bestemmelser.

Soneskilt krever stor oppmerksomhet fra trafikantene og skal derfor vanligvis stå alene. Unntak er kombinasjon av fartsgrensesone og parkeringssone, kombinasjon av 366 "Fartsgrensesone" og 542 "Slutt på gatetun" eller 550 "Slutt på gågate, og kombinasjonene 368 "Slutt på fartsgrensesone"/362 "Fartsgrense" (annen grense enn 50 km/t) og eventuelt 378 "Slutt på parkeringssone"/372 "Parkering forbudt".

503 "Motortrafikkveg" kan bare kombineres med 148 "Møtende trafikk" og 362 "Fartsgrense".

516 "Gangfelt" kan i spesielle tilfeller settes på samme stolpe som øymarkering (skiltene 404/906). For øvrig skal skilt 516 ikke settes opp sammen med andre skilt.

Andre skiltkombinasjoner

Andre skilt enn dem som er nevnt ovenfor kan kombineres (innenfor begrensningen om maksimalt 2 hovedskilt på samme stolpe), men ikke vilkårlig. Mange skiltkombinasjoner vil være så uheldige at de ikke må brukes.

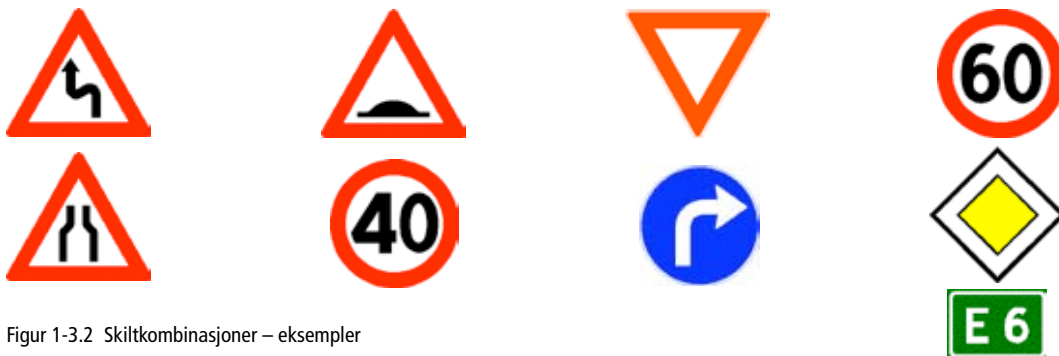
Hovedregelen er at skilt bare kan kombineres hvis de har samhörighet:

- Innholdsmessig tilknytning.
- Reguleringer som har umiddelbar sammenheng.
- Gjelder samme punkt eller strekning.
- Gjelder samme trafikanttype.

Fareskilt kan vanligvis bare kombineres med annet fareskilt eller et forbudsskilt. Angis to typer fare, bør disse være knyttet til samme vegstrekning eller samme punkt, f.eks. smal og svingete veg. Fareskilt bør bare benyttes sammen med forbudsskilt dersom forbudet kan knyttes til faremomentet. Fareskilt sammen med fartsgrenseskilt bør benyttes med var-somhet dersom faremomentet tilsier lavere hastighet enn den angitte fartsgrense.

To forbudsskilt bør bare settes sammen hvis de gjelder samme strekning eller samme punkt, og er rettet mot samme trafikantgruppe.

Eksempler på skiltkombinasjoner er vist i figur 1-3.2.

Figur 1-3.2 Skiltkombinasjoner – eksempler

1-3.3 Plassering i forhold til kjørebane

Grunnregler

Grunnreglene om plassering av offentlige trafikkskilt i forhold til kjørebane og kjørefelt er gitt i skilteforskriften § 2 nr. 2:

Offentlig trafikkskilt, vegoppmerking og trafikksignal gjelder for vegen i den tillatte kjøreretning og for den trafikantergruppe som de retter seg mot.

Dersom det er flere kjørefelt i kjøreretningen og offentlig trafikkskilt er plassert over midten av et kjørefelt, gjelder skiltet bare for vedkommende felt.

Unntak fra bestemmelsene i nummeret her kan være fastsatt for enkelte skilt eller skiltgrupper.

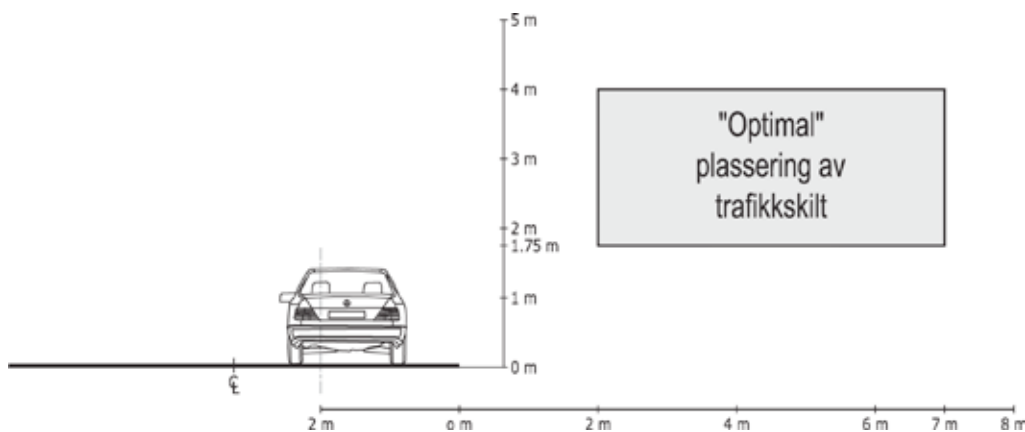
Hovedregelen er at trafikkskilt plasseres ved siden av kjørebane - sideplasserte skilt. I visse tilfeller kan trafikkskilt også plasseres over kjørebane - overhengende skilt.

Sideplasserte skilt

Trafikkskilt skal som hovedregel plasseres på høyre side av vegen eller kjørebane sett i kjøreretningen. Unntak fra denne regelen gjelder for visse skilt og er da angitt i normalbestemmelsene for vedkommende skilt. Dette gjelder for eksempel enkelte påbudsskilt og markeringsskilt.

I noen tilfeller er det satt krav om at skilt skal settes opp på begge sider av vegen eller kjørebane. Dette er angitt under de aktuelle skilt. Supplerende skilt på venstre side kan også være nødvendig for å gjøre skiltingen tilstrekkelig synlig på et bestemt sted. I spesielle tilfeller kan oppsetting på begge sider av vegen brukes for å forsterke skiltingen på stedet. Dette virkemiddelet skal brukes restriktivt og etter en nøye vurdering.

Sammenhengen mellom skiltenes plassering i side- og høyderetning og synbarhet, lesbarhet, refleksjonsegenskaper, nedsmussing m.m. er komplisert. Optimal plassering vil være et kompromiss mellom ulike hensyn, men trafikantenes mulighet til å oppdage, oppfatte og lese skiltbudskapet under ulike forhold må i alle tilfeller være overordnet. I figur 1-3.3 er vist anbefalt område for "optimal" sideplassering i forhold til kjørebane.

Figur 1-3.3 Område for "optimal" sideplassering av trafikkskilt

Horisontal avstand fra kjørebane og skulder

I utgangspunktet bør sideplasserte skilt plasseres så nær kjørebane kant som mulig og sikkerhetsmessig forsvarlig, men alltid utenfor vegens skulder. I figur 1-3.4 er angitt minimums- og maksimumsavstander som funksjon av vegens fartsgrense.

Fartsgrense (km/t)	Min. avstand fra skulderkant (m)	Maks. avstand fra skulderkant (m)
60 og lavere	0,5	2,0
70 og 80	1,0	3,0
90 og 100	1,5	4,0

Figur 1-3.4 Avstand fra skulderkant (asfaltkant) til trafikkskilt (nærmeste skiltkant).

Avstandsangivelsene i figur 1-3.4 er til nærmeste sidekant på skiltet.

De angitte minsteavstander i figur 1-3.4 skal betraktes som normalavstander, men stedlige forhold kan gjøre det nødvendig å plassere skiltene i større avstand, f. eks. i områder med stort snøfall.

Av hensyn til synligheten av skilt i både dagslys og mørke bør imidlertid ingen del av skiltflaten ha større avstand fra kjørebane kant enn ca. 7 m (se figur 1-3.3).

Minsteavstandene kan fravikes når skiltstolpen står bak rekkverk, men ingen del av skiltet skal være nærmere skulderkanten enn 0,5 m bak rekkverket.

De angitte minsteavstander gjelder ikke i tunnel.

I tettbygd strøk kan minsteavstanden reduseres til 0,3 m når kjørebane eller skulderen er avgrenset med kantstein. Minsteavstanden kan også fravikes for skilt på trafikkøy avgrenset med kantstein.

Skiltstolpe eller skiltkant skal aldri stå nærmere enn 0,3 m fra kant av sykkelfelt, sykkelveg eller gang- og sykkelveg.

På fortau som er smalere enn ca 4 m og ligger mellom kjørebane og husvegg eller gjerde, bør skilt festes til en horisontalt utkraget arm fra husveggen, eller fra stolpe som står inntil husveggen eller gjerdet.

Det skal vurderes om et skiltoppsett utgjør et farlig sidehinder ved påkjørsel. I så fall skal det brukes ettergivende skiltmaster eller settes opp rekkverk. Nærmere retningslinjer er gitt i Håndbok 062 Trafikksikkerhetsutstyr og Håndbok 231 Rekkverk.

Vertikal avstand fra kjørebane

Et trafikkskilts høyde over kjørebane måles normalt fra kjørebane til hovedskiltets underkant. Hvis det er to hovedskilt på samme stolpe, måles avstanden til nederste hovedskilt.

Når trafikkskilt står inntil fortau, sykkelveg eller gang- og sykkelveg, skal ingen del av skiltene eller deres fester stå lavere enn 2,2 m over vegen. Når trafikkskilt står over fortau, sykkelveg eller gang- og sykkelveg, er den tilsvarende minste høyde 2,5 m.

Sideplassert trafikkskilt som ikke står inntil eller over fortau, sykkelveg eller gang- og sykkelveg, skal normalt ha høyde over kjørebane som angitt i figur 1-3.5. Den angitte høyde kan fravikes dersom det forbedrer skiltets synbarhet og lesbarhet.

Av hensyn til synligheten av skilt i både dagslys og mørke bør ingen del av skiltflaten ha større høyde over kjørebane enn 3,5 - 4,0 m (se figur 1-3.3). Når deler av store skiltflater, f.eks. orienteringstavler, kommer høyere enn dette, skal det brukes en høyere skiltfolieklasse enn den normale dersom skiltet ikke belyses (se retningslinjer for valg av refleksfolie i Håndbok 062). Det kan også være nødvendig å øke skiltets leseavstand ved å gå opp med størrelsen eller teksthøyden på skiltet.

Skilttype	Skiltnr.	Høyde (mm)	Merknad
Fareskilt	100-135	2000	Avstand fra vegbane til korsets midtpunkt
	136	900	
	138	2700	
	139-156	2000	
Vikeplikt- og forkjørsskilt	202	2000	
	204	1600	
	206-214	2000	
Forbudsskilt	302-364	2000	
	366, 368	1600	
	370, 372	2000	
	376, 378	1600	
Påbudsskilt	402, 406	1600	Se under skilt 404 i Del 3
	404	1200-1600	
Opplysningsskilt	502-505	2000	1600 mm på ramper Se også under de enkelte skilt i Del 3
	508-511	2000	
	512-514	2000	
	516-527	2000	
	528	1300	
	530-539	2000	
	540-550	1600	
	552-558	2000	
	560	1600	
	590	1600	
Serviceskilt	600-650	1300	For platehøyde større enn 1000 mm For platehøyde mindre enn eller lik 1000 mm
	600-650	1600	
Vegvisningsskilt	701-707	1600	2000 mm ved oppsetting på mast 2000 mm ved oppsetting på mast og for 713 som vegviserfløy 2000 mm ved oppsetting på mast Minimum 2250 mm på husvegg 2000 mm ved oppsetting på mast 2000 mm hvis det er vegviserfløy
	711-717	1600	
	723-727	1600	
	729	1800-2000	
	731-745	1600	
	749, 751	1000-2000	
	753-757	1000-1600	
	Markeringskilt	902, 904	
906		250-700	
912		500-1200	
914		500-1000	
916		2000	

Figur 1-3.5 Normal høyde over kjørebane for sideplasserte trafikkskilt
Avstand fra kjørebane til underkant av hovedskilt

Overhengende skilt

Trafikkskilt kan plasseres over kjørebanelen for to formål:

- For regulering av eller anvisning for trafikken i bestemt kjørefelt.
- Som alternativ til sideplassering.

For regulering av eller anvisning for trafikken i bestemt kjørefelt

Overhengende skilt kan anvendes for å regulere eller gi anvisning for trafikken i bestemt kjørefelt når det er to eller flere kjørefelt i kjøreretningen. Skiltet skal da plasseres midt over vedkommende kjørefelt, jf. skilteforskriften § 2 nr. 2, annet ledd.

For vegvisningsskilt gjelder særskilte regler for overhengende plassering – se Del 4.

Som alternativ til sideplassering

Overhengende plassering av skilt som normalt er sideplassert, skal betraktes som unntak og bare anvendes i følgende tilfeller:

- Stedlige forhold gjør sideplassering umulig eller svært vanskelig, og annen plassering i lengderetning er tilsvarende vanskelig eller upraktisk.
- Overhengende plassering er den eneste som gjør skiltet tilstrekkelig synbart og lesbart.

På veg med to eller flere kjørefelt i kjøreretningen må ikke skilt som skal gjelde alle kjørefelt plasseres midt over et kjørefelt – se ovenfor om regulering av bestemt kjørefelt.

Underskilt til overhengende skilt

Når trafikkskilt er plassert over kjørebanelen, kan eventuelt underskilt plasseres på høyre side av hovedskiltet. Dette gir et lavere og ryddigere skiltoppsett enn normal plassering under hovedskiltet, og tilstrekkelig plass på underskiltet til den tekst- eller symbolhøyde som er nødvendig for overhengende skilt.

Vertikal avstand fra kjørebane

Når trafikkskilt henges over kjørebane, skal ingen del av skiltene eller deres fester stå i mindre høyde over kjørebane og skulder enn 4,70 m (4,5 + 0,20 m sikkerhetsavstand på grunn av snø, tele osv.). Dette kan fravikes hvis andre konstruksjoner kommer lavere på det aktuelle sted. Generelt gjelder at skilt over kjørebane bør henge så lavt som situasjonen på stedet tillater. Avstanden fra kjørebane til underkant skilt bør ikke være over 5,0 m.

Portalben som er plassert slik at de utgjør et farlig sidehinder, skal være av ettergivende konstruksjon eller stå bak rekkverk. Nærmere retningslinjer er gitt i Håndbok 062 Trafikk-sikkerhetsutstyr og Håndbok 231 Rekkverk.

1- 4 Størrelse og utforming

1- 4.0 Generelt

Fareskilt, vikeplikt- og forkjørsskilt, påbudsskilt og de fleste forbudsskilt og opplysningskilt har standardisert utforming og standardiserte skiltstørrelser. Annen utforming og andre størrelser skal ikke brukes uten tillatelse fra Vegdirektoratet.

De øvrige skilt utformes med standardiserte skiltelementer (symboler, tekst, piler og border), satt sammen etter detaljerte regler for hver enkelt skilttype. Den utforming og de dimensjoner som er angitt, skal ikke fravikes eller modifiseres uten tillatelse fra Vegdirektoratet.

Symboler er vanligvis lettere å oppfatte enn tekst. Forutsetningen er at symbolene er selvforklarende eller at de inngår i et regelverk som læres og kan forutsettes kjent av trafikantene. Mengden av symboler må heller ikke bli så stort at hele systemet blir uoversiktlig. Det er derfor viktig at det ikke benyttes andre symboler enn dem som er fastsatt i skiltforskriften eller tillatt av Vegdirektoratet som prøveordning med hjemmel i forskriften.

Bedriftsmerker o.l. skal ikke brukes på offentlige trafikkskilt.

1- 4.1 Størrelse

Detaljerte bestemmelser om trafikkskiltenes størrelse er gitt under de enkelte skilt og skiltgrupper i Del 2, Del 3, Del 4 og Del 5.

Skilt med fast størrelse

Trekantede og sirkelformede trafikkskilt utformes normalt i tre ulike størrelser som betegnes liten størrelse (LS), middels størrelse (MS) og stor størrelse (SS). Noen skilt kan også utformes i understørrelse (US) eller overstørrelse (OS).

Valg av skiltstørrelse gjøres ut fra vurderinger av fartsnivå, vegstandard og omgivelser. Figur 4.1 angir hvordan de ulike størrelser normalt skal anvendes for sideplasserte skilt.

Fartsgrense (km/t)	Type veg	Skiltstørrelse
50 og lavere	Tofeltsveg	LS
	Flerfeltsveg	MS
60, 70 og 80	Alle vegtyper	MS
90	Tofeltsveg	MS
	Flerfeltsveg	SS
100	Motorveg	SS
-	Gang- og sykkelveg	LS

Figur 1-4.1 Anvendelse av ulike størrelser på trekantede og sirkelformede trafikkskilt

For enkelte skilt er det fastsatt andre bestemmelser for anvendelsen av de ulike størrelser enn det som fremgår av figur 1-4.1. Bruk av understørrelse US og overstørrelse OS er angitt under de aktuelle skilt.

Dersom fartsnivået på det aktuelle sted er lavere enn fartsgrensen, kan det være riktig å gå ned i størrelsesgruppe. Dette vil særlig være tilfelle når vegutformingen tvinger farten ned, f. eks. foran rundkjøringer og på sideveg foran T-kryss. Mindre skilt kan være nødvendig for ikke å hindre sikt, f. eks. på trafikkøyer. Hensyn til miljø og omgivelser kan også tilsi reduserte skiltstørrelser.

I tunneler kan de angitte størrelser i figur 1-4.1 reduseres fra MS til LS og fra SS til MS for innvendig belyste skilt.

Det kan også være aktuelt å bruke større skilt enn det som fremgår av figur 1-4.1, f. eks. ved midlertidige anlegg med vanskelig trafikkteknisk utforming eller på steder hvor trafikkforhold eller omgivelser gjør det nødvendig å øke skiltets oppmerksomhetsverdi. Det skal imidlertid vises stor forsiktighet med å øke skiltstørrelsen ut over det normale, fordi et slikt virkemiddel fort mister sin verdi og kan svekke respekten for skilt i normal størrelse.

Trekantede og sirkelformede skilt plassert over kjørebanelen skal normalt ha størrelse SS. I by eller tettsted kan størrelse MS være anvendelig.

Kvadratiske og rektangulære skilt utformes med én størrelse (MS), eller to størrelser (LS og MS eller MS og SS). Regler for valg av størrelse er gitt under de enkelte skilt.

Størrelsen på underskilt bestemmes av størrelsen på det hovedskilt underskiltet skal brukes sammen med.

Skilt med varierende størrelse

Skilt med varierende størrelse omfatter forbudsskiltene 376 og 378, opplysningsskiltene 530, 531, 532, 534, 536, 538, 539, 560 og 590, de fleste serviceskilt og vegvisningsskilt, og enkelte underskilt som inneholder tekst. Størrelsen avhenger av hvilke elementer skiltbudskapet inneholder (symboler, tekst m.m.), dimensjonene på elementene, og regler for hvordan disse skal stilles sammen på skiltflaten. Dimensjoner og utformingsregler er gitt under de enkelte skilt og skiltgrupper.

For skilt med tekst er størrelsen avhengig av teksthøyde og tekstlengde. Teksthøyden H angis ved høyden av de store bokstavene, og er standardisert i følgende høyder:

$H = 35, 70, 105, 126, 140, 175, 210, 280, 315, 350$ og 420 mm.

Serviceskilt og underskilt har faste teksthøyder. For skilt 560 og vegvisningsskilt skal teksthøyden i utgangspunktet bestemmes i hvert enkelt tilfelle ut fra tekstmengde, fartsnivå og skiltplassering. Den generelle sammenheng er at jo mer informasjon et skilt inneholder, jo høyere fartsnivået er, og jo lenger ut til siden og opp i høyden skiltet står, desto større må teksthøyden være for at skiltet skal kunne leses før det går ut av bilførerens skarpe synsfelt.

For vegvisningsskilt er det gitt minstekrav til teksthøyde i forhold til fartsgrense eller fartsnivå (se Del 4). Ved stor informasjonsmengde, stor vegbredde eller vanskelige plasseringsforhold kan det være nødvendig å bruke større teksthøyde enn angitt minimum.

Metode for beregning av nødvendig teksthøyde er gitt i Vedlegg 1.

1- 4.2 Utforming

Detaljerte bestemmelser om trafikkskiltene utforming er gitt under de enkelte skilt og skiltgrupper i Del 2, Del 3, Del 4 og Del 5.

Skiltene farge er fastsatt i skiltforskriften og nærmere beskrevet i normalbestemmelsene for de enkelte skilt og skiltgrupper. Tekniske spesifikasjoner for farger og overflatematerialer er gitt i Håndbok 062 Trafikksikkerhetsutstyr.

Enkelte skilt kan eller skal vise skiltbudskapet på begge skiltsider (tosidige skilt). Dette er angitt under de aktuelle skilt. Øvrige skilt skal ha ensfarget, nøytral bakside, vanligvis grå.

Annen baksidefarge kan benyttes når fargen inngår i en felles fargesetting for skilt, stolper og fester på en vegstrekning eller i et område.

Dersom skiltkombinasjoner (se kapittel 1-3.2) utføres på felles plate, skal eventuelle synlige deler av platen utenfor skiltansiktene være ikke-reflekterende og ha nøytral, grå farge. Slik felles skiltplate skal ikke ha bord.

Skilt med fast utforming

Skilt med fast utforming skal utformes etter skilmønstre fastsatt av Vegdirektoratet. Skilmønstrene er digitale og er laget i AutoCAD (DWG). Skilmønstrene kan lastes ned fra www.vegvesen.no.

For skilt med bord er bordens bredde og utforming angitt under de enkelte skilt eller skiltgrupper.

Skilt med varierende utforming

Generelt

Skilt med varierende utforming inneholder ulike antall og kombinasjoner av skiltelementer (symboler, piler, tekst og border) avhengig av de forhold skiltbudskapene gjelder. De fleste skilt av denne type finnes i skiltgruppene serviceskilt og vegvisningsskilt.

Detaljerte regler for skiltelementenes innbyrdes plassering og avstander på skiltflaten er gitt under de enkelte skilt og skiltgrupper. Det er viktig at disse bestemmelsene følges. Selv mindre avvik fra normert utforming vil bidra til redusert lesbarhet og forståelse av skiltene.

Symboler, piler og tekst

Symboler og piler skal utformes etter mønstre fastsatt av Vegdirektoratet. Tekst skal utføres med stor forbokstav og små bokstaver ellers, hvis annet ikke er angitt for enkelte skilt, og utformes som angitt i Vedlegg 2 - trafikalfabetet.

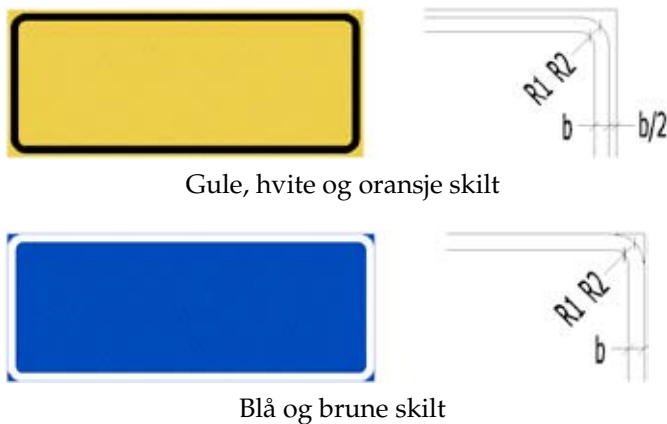
Mer detaljerte regler for piler og tekst er gitt under vegvisningsskilt i Del 4.

Mønstre og trafikalfabet foreligger i digital form og kan bestilles fra Vegdirektoratet.

Border

Standard bord skal utformes med avrundede hjørner med radius lik bordbredden for indre bordkant og radius lik to ganger bordbredden for ytre bordkant. Svart bord skal ligge en halv bordbredde innenfor skiltkant. Hvit bord skal ligge helt inntil skiltkant. Utformingen er vist i figur og 1-4.2. For enkelte skilt er det fastsatt annen utforming av borden.

For skilt der størrelsen bestemmes av teksthøyden H , er bordbredden som regel lik $1/7 H$. Annen bordbredde er fastsatt for enkelte skilt.

Gule, hvite og oransje skilt

Blå og brune skilt

$$\text{Bordbredde } b = 1/7H \quad H = \text{teksthøyde} \quad R1 = b \quad R2 = 2b$$

Figur 1-4.2 Standard utforming av lyse og mørke border på skilt med varierende utforming. (For enkelte skilt er det fastsatt annen utforming.)

1- 4.3 Utforming av variable trafikkskilt

Generelt

Variable trafikkskilt brukes for å løse spesielle skiltoppgaver, og flere tekniske systemer er anvendelige. Det kan derfor ikke stilles de samme krav til standardisering av utformingen som til faste trafikkskilt, men skiltene skal gjenkjennes som de tilsvarende faste skilt de representerer og fremstå for trafikantene som offentlige trafikkskilt.

Alle tekniske løsninger som skal kunne anvendes for variable trafikkskilt, skal typegodkjennes av Vegdirektoratet. Detaljerte tekniske krav til variable trafikkskilt er gitt i Håndbok 062 Trafikksikkerhetsutstyr.

Størrelse

Variable trafikkskilt skal vise en skiltflate med samme størrelse som normalbestemmelsene foreskriver for det aktuelle skilt i fast utførelse.

For skilt med tekst skal nødvendig leseavstand og teksthøyder vurderes og bestemmes på samme måte som for faste skilt.

Farger

Variable trafikkskilt skal ha de samme farger som tilsvarende faste trafikkskilt, og fargene skal oppfylle de spesifikasjoner som er gitt for faste skilt i Håndbok 062.

Unntatt fra denne bestemmelsen er variable billedpunktskilt som er bygd opp av lyspunkter. På slike skilt kan fargene hvit og svart byttes om, slik at den delen av skiltet som ikke lyser framtrer som svart, og den delen som lyser framtrer som hvit. Øvrige farger skal være de samme som for faste skilt.

Vegvisningsskilt skal utføres med en fargebruk tilsvarende faste skilt.

På opplysningstavler basert på lyspunkter skal tekstlig del av budskapet utføres med gule lyspunkter på svart bakgrunn. For spesielle skilt kan Vegdirektoratet fastsette andre farger på tekst basert på lyspunkter.

Nærmere retningslinjer er gitt i Håndbok 053 Bruk av variable trafikkskilt.

Fargene som benyttes på skilt basert på lyspunkter skal oppfylle de spesifikasjoner som er gitt i Håndbok 062.

Nøyaktighet i symbol- og tekstgjengivelse

Symboler på variable trafikkskilt skal utformes etter de fastsatte skilmønstre for tilsvarende faste skilt. Bokstaver og tall skal utformes i overensstemmelse med trafikalfabetet.

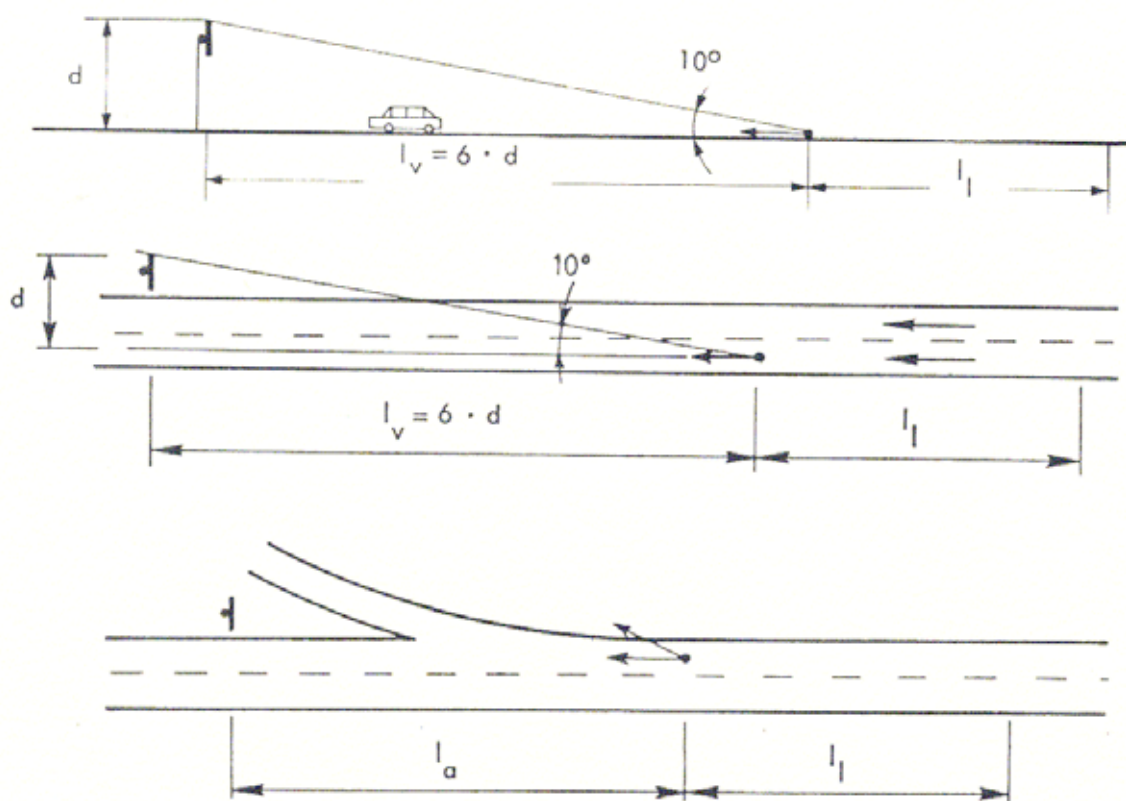
Unntatt fra denne bestemmelsen er variable billedpunktskilt. Symboler og tekst skal imidlertid være gjengitt med tilstrekkelig nøyaktighet til at de lett gjenkjennes av trafikantene. Avstand mellom bokstaver, ord, tekstlinjer m.m. skal i størst mulig grad følge normalbestemmelsene for faste skilt. Lystemiske krav er gitt i Håndbok 062.

Vedlegg 1

Beregning av leseavstand og nødvendig teksthøyde

Beregningen baserer seg på at lesingen av teksten bør være avsluttet før skiltet kommer utenfor bilførerens skarpe synsfelt, og i alle fall før det punkt hvor skiltets opplysning eventuelt skal resultere i en manøver. Bilførerens skarpe synsfelt regnes i dette tilfelle å strekke seg ut til 10 grader fra den vanlige synsretning under kjøring på det aktuelle sted. Eksempler er vist i figur V1.1.

I samsvar med dette skal avstanden d for et skilt på siden av en rett vegstrekning vanligvis måles fra senterlinjen i det fjerneste felt for den aktuelle kjøreretning og til ytterkanten av skiltet. Når skiltet henger over kjørebanelen, måles avstanden fra kjørebanelen til øverste skiltkant.

Figur V1.1 Sammensetning av største leseavstand for skilttekst

Den største leseavstand for skiltets tekst blir:

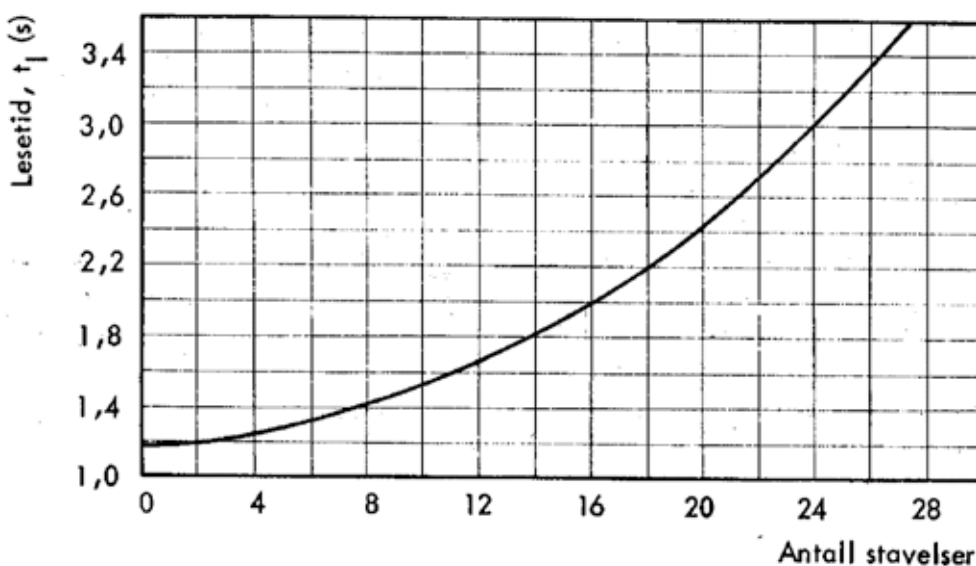
$$l = l_v + l_i \text{ eller } l = l_a + l_i$$

- hvor $l_v =$ avstand fra skiltet til det punkt hvor skiltet går ut av bilførerens synsfelt (= 6-d)
 $l_a =$ avstand fra skiltet til det punkt hvor skiltets opplysning eventuelt skal resultere i en manøver
 $l_i =$ den veglengde som tilbakelegges under lesingen av skiltet

l_i beregnes etter: $l_i = V \cdot t_i / 3,6$

- hvor $V =$ vegens fartsgrense eller fartsnivå (85 %-fraktil) på det aktuelle sted (km/t)
 $t_i =$ lesetiden for det antall stavelser som finnes på skiltet (s)

Lesetiden finnes av figur V1.2. Hvis flere skilt står nærmere hverandre og må leses samtidig, skal lesetiden beregnes etter samlet antall stavelser på alle skilt. Ved opptelling av stavelser skal forkortelser, tallgrupper, pilspisser, vegruteskilt og andre symboler regnes som to stavelser.

Figur V1.2 Lesetid for ulike antall stavelser

Når største leseavstand er beregnet, finnes den tilhørende teksthøyde av figur V1.3. Hvis vegens trafikkbelastning er stor eller skiltet av annen grunn kan være vanskelig å se eller konsentrere seg om, bør det anvendes større teksthøyde enn beregningen tilsier. Det skal kontrolleres at den teksthøyde som velges, ikke strider mot de minstekrav til tekst- eller skilthøyde som gjelder for enkelte skilt.

Største leseavstand (m)	Teksthøyde H (mm)
15	35
16 - 30	70
31 - 45	105
46 - 55	126
56 - 60	140
61 - 75	175
76 - 90	210
91 - 120	280
121 - 140	315
141 - 150	350
151 - 180	420

Figur V1.3 Nødvendig teksthøyde ved ulike leseavstander

Vanligvis kan teksthøyden finnes direkte ved å gå inn i figur V1.4 (neste side) med vegens fartsgrense eller fartsnivå (85 %-fraktil) V , antall stavelser, og skiltavstanden d , som er vist på figur V1.1. Fartsnivået brukes dersom det er vesentlig lavere enn fartsgrensen på stedet.

Tabellen i figur V1.4 egner seg ikke for interpolering, og det må derfor foretas egen beregning når tabellen ikke gir sikre opplysninger på grunnlag av de aktuelle inngangsdata. Det understrekes også at tabellen bare gjelder i det tilfelle hvor størrelsen lv inngår i beregningen, slik det er illustrert på de to øverste skisser i figur V1.1.

Bemerk at det i normalbestemmelsene for serviceskilt, vegvisningsskilt og andre skilt med tekst er gitt standard- eller minimumshøyder for H som ikke skal fravikes selv om beregning eller figur V1.4 gir mindre teksthøyde.

V	Skiltavstand d = 3 m					Skiltavstand d = 4 m				
	Antall stavelser					Antall stavelser				
	5	10	15	20	25	5	10	15	20	25
50	105	105	105	126	175	105	126	126	140	175
60	105	105	126	140	175	126	126	140	175	210
70	105	126	126	175	210	126	140	175	175	210
80	126	126	140	175	210	126	140	175	210	280
100	126	175	175	210	280	140	175	210	280	280
120	175	175	210	280	315	175	210	210	280	315
V	Skiltavstand d = 5 m					Skiltavstand d = 6 m				
	Antall stavelser					Antall stavelser				
	5	10	15	20	25	5	10	15	20	25
50	126	126	140	175	175	126	140	175	175	210
60	126	140	175	175	210	140	175	175	210	210
70	140	140	175	210	280	175	175	175	210	280
80	140	175	175	210	280	175	175	210	210	280
100	175	175	210	280	280	175	210	210	280	315
120	175	210	280	280	315	210	210	280	280	350
V	Skiltavstand d = 8 m					Skiltavstand d = 10 m				
	Antall stavelser					Antall stavelser				
	5	10	15	20	25	5	10	15	20	25
50	175	175	175	210	280	210	210	210	280	280
60	175	175	210	210	280	210	210	280	280	280
70	175	210	210	280	280	210	210	280	280	315
80	210	210	210	280	280	210	280	280	280	315
100	210	280	280	280	315	280	280	280	315	350
120	280	280	280	315	420	280	280	315	315	420
V	Skiltavstand d = 12,5 m					Skiltavstand d = 15 m				
	Antall stavelser					Antall stavelser				
	5	10	15	20	25	5	10	15	20	25
50	280	280	280	280	280	280	280	280	315	315
60	280	280	280	280	315	280	280	315	315	350
70	280	280	280	280	315	280	280	315	315	350
80	280	280	280	315	350	280	315	315	350	420
100	280	280	315	350	420	315	315	350	420	420
120	280	315	315	420	420	315	350	420	420	420

Figur V1.4 Teksthøyde ved forskjellige fartsnivå, antall stavelser og skiltavstand

Vedlegg 2

Trafikkalfabetet

Trafikkalfabetet er en egen skrifttype utviklet for tekst på trafikkskilt. Mønster for utformingen av bokstaver og tall er gitt i figur V2.1 a-c.

Teksttegnene på figuren strekker seg fra innerkant av de streker som begrenser teksttegnene. Tegnene er målsatt i deler av høyden av store bokstaver, H. Bredden av bokstaver og tall i de forskjellige standardiserte høydegrupper er gitt i figur V2.2.

Mønsteret for teksttegnene i trafikkalfabetet kan bestilles fra Vegdirektoratet.

Utforming av tekst

Trafikkalfabetet skal brukes for all tekst på offentlige trafikkskilt. Unntatt er variable billedpunkt-skilt, se kapittel 1-4.3 og 590 "Skilt med trafikksikkerhetsinformasjon", se Del 3.

Bokstavtekst skal utføres med stor forbokstav og små bokstaver ellers, hvis annet ikke er angitt for spesielle skilt.

Avstanden mellom teksttegn i samme ord eller gruppe og på samme linje er gitt i figurene V2.3 a-j.

Avstanden mellom ord skal være $5/7 H$, der H er lik høyden av store bokstaver. Avstanden mellom tall og deres benevning på samme linje skal være $4/7 H$. Mellom tall som skilles med bindestrek brukes avstanden H, mens den vanlige tallavstand økes skjønnsmessig når det innsettes komma, parentes osv.

Avstanden mellom tekstlinjer, dvs. de tenkte linjer bokstaver og tall står på, skal være følgende hvis ikke annet er angitt for det enkelte skilt:

Tekstlinjer med symboler	$14/7 H$
Bare tekst (bokstaver og tall)	$12/7 H$
Delt tekst (ord eller navn)	$11/7 H$

Delt tekst kan være lange ord eller navn delt med bindestrek, og sammensatte navn som "Løkkedalen sykehjem".

Dersom bare én av to tekstlinjer inneholder symboler, brukes linjeavstand $14/7 H$.

Figur V2.1a Trafikkalfabetet

Tekst-tegn	Teksthøyde H (mm)									
	35	70	105	126	140	175	210	280	350	420
i l	5,3	10,5	15,8	18,9	21	26,3	31,5	42	52,5	63
j	11,5	23	34,5	41,4	46	57,5	69	92	115	138
f r t	15	30	45	54	60	75	90	120	150	180
a c h n s u z å	20,5	41	61,5	73,8	82	102,5	123	164	205	246
b d e g										
k p q	21,5	43	64,5	77,4	86	107,5	129	172	215	258
o ø	22	44	66	79,2	88	110	132	176	220	264
v x y	22,5	45	67,5	81	90	112,5	135	180	225	270
m w	32,5	65	97,5	117	130	162,5	195	260	325	390
æ	36,8	73,5	110,3	132,3	147	183,8	220,5	294	367,5	441
I	6	12	18	21,6	24	30	36	48	60	72
E F J L	21,5	43	64,5	77,4	86	107,5	129	172	215	258
P R T Z	23,5	47	70,5	84,6	94	117,5	141	188	235	282
B C D H										
K N S U	25,5	51	76,5	91,8	102	127,5	153	204	255	306
G	27	54	81	97,2	108	135	162	216	270	324
A O Q V										
X Y Ø Å	28,5	57	85,5	102,6	114	142,5	171	228	285	342
M	29,5	59	88,5	106,2	118	147,5	177	236	295	354
W	35	70	105	126	140	175	210	280	350	420
Æ	40	80	120	144	160	200	240	320	400	480
1	8,5	17	25,5	30,6	34	42,5	51	68	85	102
2 3 5 7	19,3	38,5	57,8	69,3	77	96,3	115,5	154	192,5	231
6 8 9	20,5	41	61,5	73,8	82	102,5	123	164	205	246
0 4	22	44	66	79,2	88	110	132	176	220	264

Figur V2.2 Bredde (mm) av bokstaver og tall fra forskjellige høydegrupper

Bokstav til venstre	Bokstav til høyre				
	a c d o q s å	b h k l i n p r m u	e g æ ø	j	v x t y w f
a m å	6	8	7	3	6
b e o p s æ	5	7	6	2	5
c k	2	5	2	0	2
d g l j q	7	9	7	3	7
f	2	3	2	0	2
h n	6	8	6	2	6
i u	7	8	7	3	7
r	0	2	1	-1	1
t w	5	6	5	1	5
v x y	3	6	3	0	3
ø	6	7	6	2	6
A	3	6	5	0	2
B J U	7	8	7	3	6
C V X	2	5	2	0	2
D O G Q R Ø	6	8	6	2	6
E Æ P W	3	5	3	0	3
F K L	1	3	2	0	2
H I M N	7	9	8	5	7
S	5	7	5	1	3
T	1	2	1	-1	3
Y	0	1	0	-2	0

Tall til venstre	Tall til høyre				
	1 2	3	4 7	5 8 9	6 0
2 9 0 1	3	7	6	7	8
3 6 8	6	6	5	6	7
4	6	5	3	6	6
5	7	5	3	6	7
7	5	5	0	6	5

Figur V2.3a Avstander mellom bokstaver eller tall (mm) for H = 35 mm

Bokstav til venstre	Bokstav til høyre				
	a c d o q s å	b h k l i n p r m u	e g æ ø	j	v x t y w f
a m å	11	15	13	7	11
b e o p s æ	9	13	11	5	9
c k	5	9	5	1	5
d g l j q	13	17	13	7	13
f	5	7	5	-1	5
h n	11	15	11	5	11
i u	13	15	13	7	13
r	1	5	3	-3	3
t w	9	11	9	3	9
v x y	7	11	7	1	7
ø	11	13	11	5	11
A	7	11	9	1	5
B J U	13	15	13	7	11
C V X	5	9	5	1	5
D O G Q R Ø	11	15	11	5	11
E Æ P W	7	9	7	1	7
F K L	3	7	5	-1	5
H I M N	13	17	15	9	13
S	9	13	9	3	7
T	3	5	3	-3	7
Y	1	3	1	-5	1

Tall til venstre	Tall til høyre				
	1 2	3	4 7	5 8 9	6 0
2 9 0 1	7	13	11	13	15
3 6 8	11	11	9	11	13
4	11	9	7	11	11
5	13	9	7	11	13
7	9	9	1	11	9

Figur V2.3b Avstander mellom bokstaver eller tall (mm) for H = 70 mm

Bokstav til venstre	Bokstav til høyre				
	a c d o q s å	b h k l i n p r m u	e g æ ø	j	v x t y w f
a m å	17	23	20	10	17
b e o p s æ	14	20	17	7	14
c k	7	14	7	1	7
d g l j q	20	26	20	10	20
f	7	10	7	-1	7
h n	17	23	17	7	17
i u	20	23	20	10	20
r	1	7	4	-4	4
t w	14	17	14	4	14
v x y	10	17	10	1	10
ø	17	20	17	7	17
A	10	17	14	1	7
B J U	20	23	20	10	17
C V X	7	14	7	1	7
D O G Q R Ø	17	23	17	7	17
E Æ P W	10	14	10	1	10
F K L	4	10	7	-1	7
H I M N	20	26	23	14	20
S	14	20	14	4	10
T	4	7	4	-4	10
Y	1	4	1	-7	1

Tall til venstre	Tall til høyre				
	1 2	3	4 7	5 8 9	6 0
2 9 0 1	10	20	17	20	23
3 6 8	17	17	14	17	20
4	17	14	10	17	17
5	20	14	10	17	20
7	14	14	1	17	14

Figur V2.3c Avstander mellom bokstaver eller tall (mm) for H = 105 mm

Bokstav til venstre	Bokstav til høyre				
	a c d o q s å	b h k l i n p r m u	e g æ ø	j	v x t y w f
a m å	20	28	24	12	20
b e o p s æ	16	24	20	9	16
c k	9	16	9	1	9
d g l j q	24	31	24	12	24
f	9	12	9	-1	9
h n	20	28	20	9	20
i u	24	28	24	12	24
r	1	9	5	-5	5
t w	16	20	16	5	16
v x y	12	20	12	1	12
ø	20	24	20	9	20
A	12	20	16	1	9
B J U	24	28	24	12	20
C V X	9	16	9	1	9
D O G Q R Ø	20	28	20	9	20
E Æ P W	12	16	12	1	12
F K L	5	12	9	-1	9
H I M N	24	31	28	16	24
S	16	24	16	5	12
T	5	9	5	-5	12
Y	1	5	1	-9	1

Tall til venstre	Tall til høyre				
	1 2	3	4 7	5 8 9	6 0
2 9 0 1	12	24	20	24	28
3 6 8	20	20	16	20	24
4	20	16	12	20	20
5	24	16	12	20	24
7	16	16	1	20	16

Figur V2.3d Avstander mellom bokstaver eller tall (mm) for H = 126 mm

Bokstav til venstre	Bokstav til høyre				
	a c d o q s å	b h k l i n p r m u	e g æ ø	j	v x t y w f
a m å	22	31	27	14	22
b e o p s æ	18	27	22	10	18
c k	10	18	10	1	10
d g l j q	27	35	27	14	27
f	10	14	10	-1	10
h n	22	31	22	10	22
i u	27	31	27	14	27
r	1	10	6	-6	6
t w	18	22	18	6	18
v x y	14	22	14	1	14
ø	22	27	22	10	22
A	14	22	18	1	10
B J U	27	31	27	14	22
C V X	10	18	10	1	10
D O G Q R Ø	22	31	22	10	22
E Æ P W	14	18	14	1	14
F K L	6	14	10	-1	10
H I M N	27	35	31	18	27
S	18	27	18	6	14
T	6	10	6	-6	14
Y	1	6	1	-10	1

Tall til venstre	Tall til høyre				
	1 2	3	4 7	5 8 9	6 0
2 9 0 1	14	27	22	27	31
3 6 8	22	22	18	22	27
4	22	18	14	22	22
5	27	18	14	22	27
7	18	18	1	22	18

Figur V2.3e Avstander mellom bokstaver eller tall (mm) for H = 140 mm

Bokstav til venstre	Bokstav til høyre				
	a c d o q s å	b h k l i n p r m u	e g æ ø	j	v x t y w f
a m å	28	38	33	17	28
b e o p s æ	23	33	28	12	23
c k	12	23	12	2	12
d g l j q	33	44	33	17	33
f	12	17	12	-2	12
h n	28	38	28	12	28
i u	33	38	33	17	33
r	2	12	7	-7	7
t w	23	28	23	7	23
v x y	17	28	17	2	17
ø	28	33	22	12	28
A	17	28	23	2	12
B J U	33	38	33	17	28
C V X	12	23	12	2	12
D O G Q R Ø	28	38	28	12	28
E Æ P W	17	23	17	2	17
F K L	7	17	12	-2	12
H I M N	33	44	38	23	33
S	23	33	23	7	17
T	7	12	7	-7	17
Y	2	7	2	-12	2

Tall til venstre	Tall til høyre				
	1 2	3	4 7	5 8 9	6 0
2 9 0 1	17	33	28	33	38
3 6 8	28	28	23	28	33
4	28	23	17	28	28
5	33	23	17	28	33
7	23	23	2	28	23

Figur V2.3f Avstander mellom bokstaver eller tall (mm) for H = 175 mm

Bokstav til venstre	Bokstav til høyre				
	a c d o q s å	b h k l i n p r m u	e g æ ø	j	v x t y w f
a m å	34	46	40	21	34
b e o p s æ	27	40	34	15	27
c k	15	27	15	2	15
d g l j q	40	52	40	21	40
f	15	21	15	-2	15
h n	34	46	34	15	34
i u	40	46	40	21	40
r	2	15	8	-8	8
t w	27	34	27	8	27
v x y	21	34	21	2	21
ø	34	40	34	15	34
A	21	34	27	2	15
B J U	40	46	40	21	34
C V X	15	27	15	2	15
D O G Q R Ø	34	46	34	15	34
E Æ P W	21	27	21	2	21
F K L	8	21	15	-2	15
H I M N	40	52	46	27	40
S	27	40	27	8	21
T	8	15	8	-8	21
Y	2	8	2	-15	2

Tall til venstre	Tall til høyre				
	1 2	3	4 7	5 8 9	6 0
2 9 0 1	21	40	34	40	46
3 6 8	34	34	27	34	40
4	34	27	21	34	34
5	40	27	21	34	40
7	27	27	2	34	27

Figur V2.3g Avstander mellom bokstaver eller tall (mm) for H = 210 mm

Bokstav til venstre	Bokstav til høyre				
	a c d o q s å	b h k l i n p r m u	e g æ ø	j	v x t y w f
a m å	45	62	53	28	45
b e o p s æ	36	53	45	20	36
c k	20	36	20	2	20
d g l j q	53	70	53	28	53
f	20	28	20	-2	20
h n	45	62	45	20	45
i u	53	62	53	28	53
r	2	20	11	-11	11
t w	36	45	36	11	36
v x y	28	45	28	2	28
ø	45	53	45	20	45
A	28	45	36	2	20
B J U	53	62	53	28	45
C V X	20	36	20	2	20
D O G Q R Ø	45	62	45	20	45
E Æ P W	28	36	28	2	28
F K L	11	28	20	-2	20
H I M N	53	70	62	36	53
S	36	53	36	11	28
T	11	20	11	-11	28
Y	2	11	2	-20	2

Tall til venstre	Tall til høyre				
	1 2	3	4 7	5 8 9	6 0
2 9 0 1	28	53	45	53	62
3 6 8	45	45	36	45	53
4	45	36	28	45	45
5	53	36	28	45	53
7	36	36	2	45	36

Figur V2.3h Avstander mellom bokstaver eller tall (mm) for H = 280 mm

Bokstav til venstre	Bokstav til høyre				
	a c d o q s å	b h k l i n p r m u	e g æ ø	j	v x t y w f
a m å	56	77	66	35	56
b e o p s æ	45	66	56	24	45
c k	24	45	24	3	24
d g l j q	66	87	66	35	66
f	24	35	24	-3	24
h n	56	77	56	24	56
i u	66	77	66	35	66
r	3	24	14	-14	14
t w	45	56	45	14	45
v x y	35	56	35	3	35
ø	56	66	56	24	56
A	35	56	45	3	24
B J U	66	77	66	35	56
C V X	24	45	24	3	24
D O G Q R Ø	56	77	56	24	56
E Æ P W	35	45	35	3	35
F K L	14	35	24	-3	24
H I M N	66	87	77	45	66
S	45	66	45	14	35
T	14	24	14	-14	35
Y	3	14	3	-24	3

Tall til venstre	Tall til høyre				
	1 2	3	4 7	5 8 9	6 0
2 9 0 1	35	66	56	66	77
3 6 8	56	56	45	56	66
4	56	45	35	56	56
5	66	45	35	56	66
7	45	45	3	56	45

Figur V2.3i Avstander mellom bokstaver eller tall (mm) for H = 350 mm

Bokstav til venstre	Bokstav til høyre				
	a c d o q s å	b h k l i n p r m u	e g æ ø	j	v x t y w f
a m å	67	92	80	42	67
b e o p s æ	55	80	67	30	55
c k	30	55	30	4	30
d g l j q	80	105	80	42	80
f	30	42	30	-4	30
h n	67	92	67	30	67
i u	80	92	80	42	80
r	4	30	17	-17	17
t w	55	67	55	17	55
v x y	42	67	42	4	42
ø	67	80	67	30	67
A	42	67	55	4	30
B J U	80	92	80	42	67
C V X	30	55	30	4	30
D O G Q R Ø	67	92	67	30	67
E Æ P W	42	55	42	4	42
F K L	17	42	30	-4	30
H I M N	80	105	92	55	80
S	55	80	55	17	42
T	17	30	17	-17	42
Y	4	17	4	-30	4

Tall til venstre	Tall til høyre				
	1 2	3	4 7	5 8 9	6 0
2 9 0 1	42	80	67	80	92
3 6 8	67	67	55	67	80
4	67	55	42	67	67
5	80	55	42	67	80
7	55	55	4	67	55

Figur V2.3j Avstander mellom bokstaver eller tall (mm) for H = 420 mm

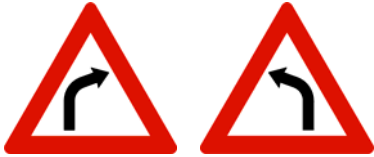
Vedlegg 3

Skiltoversikt

Fareskilt

---

100 Farlig sving

100.1

100.2

110 Vegarbeid

102 Farlige svinger

102.1

102.2

112 Steinsprut

104 Bratt bakke

104.1

104.2

114 Rasfare

106 Smalere veg

106.1

106.2

106.3

116 Glatt kjørebane

108 Ujevn veg

117 Farlig vegskulder

109 Fartshump

118 Bevegelig bru

FARESKILT

120 Kai, strand eller ferjeleie

135 Planovergang uten bom

122 Tunnel

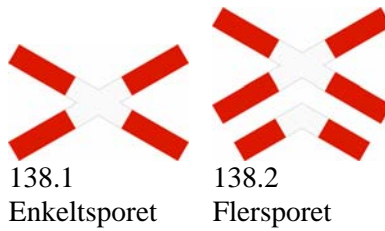
136 Avstandsskilt

124 Farlig vegkryss

138 Jernbanespor

126 Rundkjøring

139 Sporvogn

132 Trafikklyssignal

140 Avstand til gangfelt

134 Planovergang med bom

142 Barn

FARESKILT

144 Syklende

154 Skiløpere

146 Dyr

146.1

146.2

146.3

146.4

146.5

155 Ridende

156 Annen fare

148 Møtende trafikk

149 Kø

150 Fly

152 Sidevind

Vikeplikt- og forkjørsskilt

---

202 Vikeplikt

212 Vikeplikt overfor
møtende kjørende

204 Stopp

214 Møtende kjørende har
vikeplikt

206 Forkjørsveg

208 Slutt på forkjørsveg

210 Forkjørskryss

Forbudsskilt

302 Innkjøring forbudt

306 Trafikkforbud

306.0
Forbudt for
alle kjøretøy

306.1
Forbudt for
motorvogn

306.3
Forbudt for
traktor og for
motorredskap
konstruert for
fart mindre
enn 40 km/t

306.4
Forbudt for
motersykkel
og moped

306.5
Forbudt for
lastebil og
trekkbil

306.6
Forbudt for
syklende

306.7
Forbudt for
gående

306.8
Forbudt for
gående og
syklende

306.9
Forbudt for
ridende

308 Forbudt for transport av farlig gods

310 Forbudt for motorvogn med flere enn to hjul og med tillatt totalvekt høyere enn angitt

312 Breddegrense

314 Høydegrense

316 Lengdegrense

318 Totalvektgrense

318.1
for kjøretøy

318.2
for vogntog

FORBUDSSKILT

320 Aksellastgrense

334 Forbikjøringsforbud

322 Boggilastgrense

335 Forbikjøringsforbud for lastebil

324 Stopp for angitt formål

336 Slutt på forbikjøringsforbud

326 Stopp for toll

337 Slutt på forbikjøringsforbud for lastebil

330 Svingeforbud

330.1

330.2

332 Vendingsforbud

FORBUDSSKILT

362 Fartsgrense

362.60

364 Slutt på særskilt fartsgrense

364.60

366 Fartsgrensesone

368 Slutt på fartsgrensesone

370 Stans forbudt

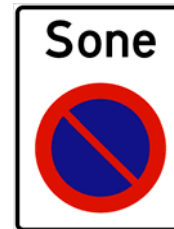
372 Parkering forbudt

376 Parkeringszone

376.1 (Eks.)

376.2 (Eks.)

376.2 (Eks.)

378 Slutt på parkeringszone

378.1

378.2

Påbudsskilt

---

402 Påbudt kjøreretning

402.1

402.2

402.3

402.4

402.5

402.6

402.7

402.8

404 Påbudt kjørefelt

404.1

404.2

406 Påbudt rundkjøring

Opplysningskilt

---

502 Motorveg

509 Sambruksfelt

503 Motortrafikkveg

510 Slutt på kollektivfelt

510.1

510.2

504 Slutt på motorveg

511 Slutt på sambruksfelt

512 Holdeplass for buss

505 Slutt på motortrafikkveg

513 Holdeplass for sporvogn

508 Kollektivfelt

508.1
for buss

508.2
for buss og drosje

514 Holdeplass for drosje

OPPLYSNINGSSKILT

516 Gangfelt

526 Envevskjøring

526.1

526.2

518 Gangveg

527 Blindveg

527.1

527.2

527.3

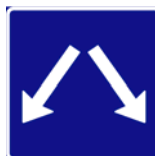

527.4

520 Sykkelveg

528 Valgfritt kjørefelt

521 Sykkelfelt

530 Sammenfletting

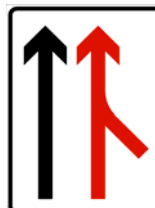

(Eksempler)

522 Gang- og sykkelveg

531 Felt for fartsøkning

531.1 (Eks.)

531.2 (Eks.)

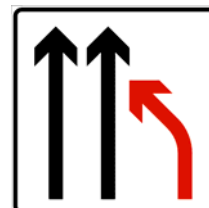
524 Møteplass

532 Kjørefelt slutter

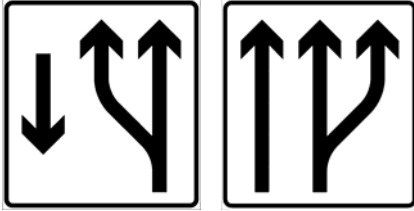

(Eksempler)

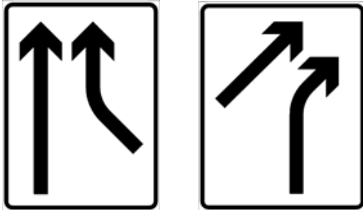
OPPLYSNINGSSKILT

534 Kjørefelt begynner

(Eksempler)

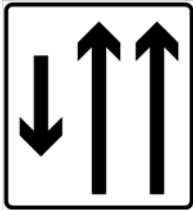
536 Påkjøring fortsetter i eget kjørefelt

536.1 (Eks.)

536.2 (Eks.)

538 Kjørefeltinndeling

(Eksempel)

539 Endret kjøremønster

(Eksempel)

540 Gatetun

542 Slutt på gatetun

540

542

548 Gågate

550 Slutt på gågate

548

550

552 Parkering

555 Havarilomme

556 Automatisk trafikkontroll

558 Videokontroll/-overvåking

560 Opplysningstavle

(Eksempel)

570 Nødutgangsskilt for tunnel

570.1V
Nødutgang

570.1H
Nødutgang

570.2V
Retning og avstand til nødutgang

570.2H
Retning og avstand til nødutgang

590 Skilt med trafiksikkerhetsinformasjon

Husk bilbelte

(Eksempel)

Serviceskilt

---

601 Radiokanal

610 Drivstoff

610.1

610.2

610.3

602 Førstehjelp

611 Toalettømeanlegg

605 Nødtelefon

612 Toalett

606 Brannslukningsapparat

613 Rasteplass

613.1

613.2

608 Kjøretøyverksted

614 Enklere servering

616 Spisested

SERVICESKILT

618 Campingplass

637 Turistkontor

621 Bobilplass

640 Severdigheter

640.10
Severdighet

640.12
Museum/
galleri

640.20
Utsiktspunkt

622 Campinghytter

640.30
Naturfredet
område

624 Vandrerhjem

650 Aktiviteter, friluftsliv m.m.

650.10
Badeplass

650.11
Fiskeplass

650.20
Tursti

626 Overnattingssted

650.21
Skiløype

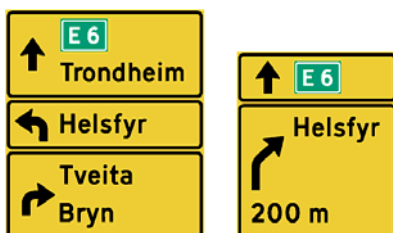
650.40
Gardsmat/
bygdeturisme

635 Informasjon

Vegvisningsskilt (Eksempler)

701 Tabellorienteringstavle

711 Tabellvegviser

703 Diagramorienteringstavle

713 Vanlig vegviser

705 Avkjøringstavle

715 Avkjøringsvegviser

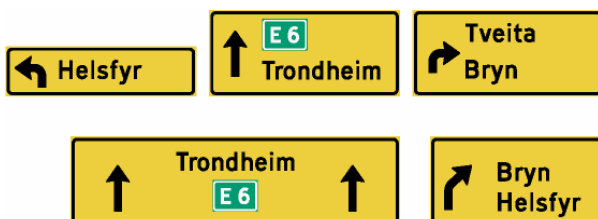
707 Kjørefeltorienteringstavle

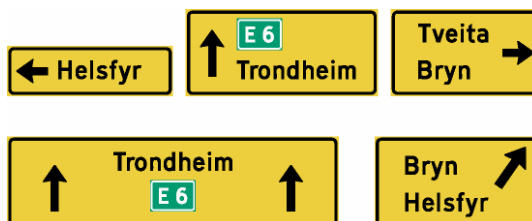
717 Kjørefeltvegviser

709 Portalorienteringstavle

719 Portalvegviser

VEGVISNINGSSKILT

723 Vegruteskilt

723.11

Vegnummer for europaveg

723.12

723.13

Vegnummer for stamveg som ikke er europaveg

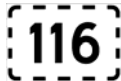

723.14

723.15

Vegnummer for annen riksveg

723.16

723.21

Ringveg/ringrute

723.22

723.31

Nasjonal turistveg

723.41

Omkjøringsrute for store kjøretøy

723.51

Rute for transport av farlig gods

723.61

723.62

723.63

723.64

Andre omkjøringsruter

723.65

723.66

723.71

Kryssnummer på flerfeltsveg

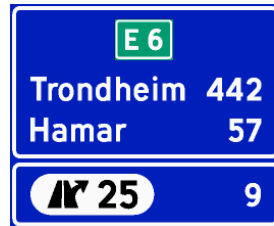
723.72

723.73

Kryssnummer på tofeltsveg

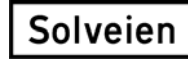
725 Avstandsskilt

727 Stedsnavnskilt

729 Gate-/vegnavnskilt

VEGVISNINGSSKILT

731 Samleskilt for vegvisning

741 Omkjøring for bestemte kjøretøygrupper

743 Midlertidig omkjøring

745 Slutt på midlertidig omkjøring

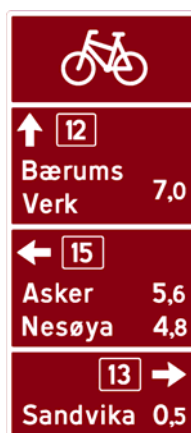
749 Vegviser for gangtrafikk

751 Vegviser for sykkelrute

753 Tabellvegviser for sykkelrute

755 Sykkelruteskilt

757 Avstandsskilt for sykkelrute

VEGVISNINGSSYMBOLER

761 Motorveg

763 Motortrafikkveg

765 Bomveg/brukerbetaling på veg

767 Parkering

769 Parkeringshus

771 Lufthavn/flyplass

772 Helikopterplass

773 Busstasjon/bussterminal

774 Jernbanestasjon/togterminal

775 Bilferje

VEGVISNINGSSYMBOLER

790 Andre reisemål

790.10
Kirke

790.15
Næringsområde

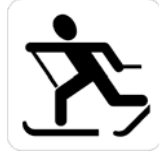
790.20
Svømmehall

790.30
Alpinanlegg

790.31
Hoppbakke

790.32
Skistadion

790.40
Golfbane

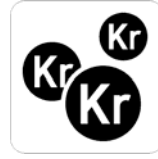
792 Betalingsmåte i bomstasjon/betalingsystem på veg

792.11
Betaling med elektronisk brikke

792.12
Betaling til betjent

792.13
Betaling med mynter til automat

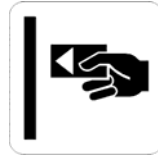
792.14
Betaling med kort til automat

792.15
Betaling med sedler til automat

792.16
Ta billett i et lukket betalings-system

792.17
Lever billett i et lukket betalings-system

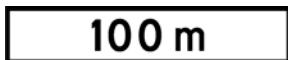
792.30
Helautomatisk bomstasjon som passerer uten å stanse

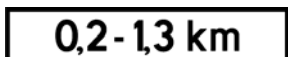
792.31
Betaling med AutoPASS

Underskilt

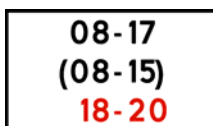
802 Avstand

804 Utstrekning

806 Tid

807 Symbol

807.1
Personbil

807.2
Varebil,
lastebil og
trekkbil

807.3
Buss

807.4
Vogntog

807.5
Tilhenger
særskilt
innredet til
campingbruk,
samt eventuell
trekkvogn

807.6
Sykkel

807.7
Motorsykkel
og moped

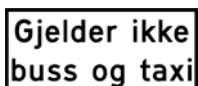

807.8
Forflytnings-
hemmede med
parkerings-
tillatelse

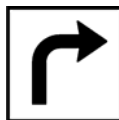

807.9
Kjøretøy
særskilt
innredet til
campingbruk
(bobil)

808 Tekst

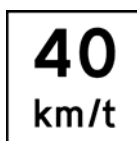

810 Svingpil

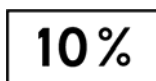

(Eksempel)

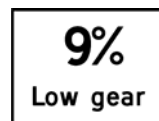
812 Anbefalt fart

813 Stigningsgrad

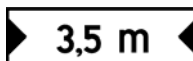

813.1

813.2

814 Virkelig fri vegbredde

816 Kryssende tømmertransport

817 Særlig ulykkesfare

(Eksempel)

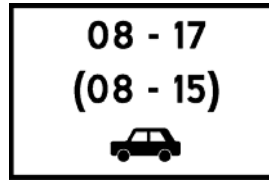
UNDERSKILT

822 Forløp av forkjørsvveg

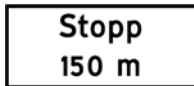
(Eksempel)

834 Kombinert regulering

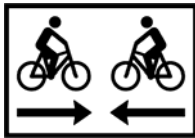

(Eksempel)

824 Forvarslng av stopp

826 Sykkeltrafikk i begge kjøreretninger

828 Utstrekning av stans- og parkeringsregulering

828.1
Gjelder i
begge
kjøreretninger

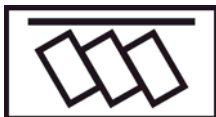

828.2
Gjelder mot
kjøreretningen

828.3
Gjelder i
kjøreretningen

829 Oppstilling av parkert kjøretøy

(Eksempel)

831 Parkeringsskive

(Eksempel)

Markeringsskilt

902 Bakgrunnsmarkering

902H

902V

904 Retningsmarkering

904H

904V

906 Hindermarkering

906V

906H

906VH

908 Hindermarkering (høyde)

912 Avkjøringsmarkering

914 Tunnelmarkering

914V

914H

916 Avstandsmarkering i tunnel

920 Kantstolpe

920VM

920H

920VE

920H

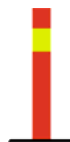
930 Sperremarkering

940 Trafikkjegle

942 Trafikksylinder

Statens vegvesen

Håndbøker bestilles fra:

Statens vegvesen Vegdirektoratet
Publikasjonsekspedisjonen
Bok 8142 dep.
0033 Oslo

Telefon: 02030
Faks: 22 07 37 68
publvd@vegvesen.no

ISBN 978-82-7207-622-0